

**РАБОТНИЦА
і СЯЛЯНКА
№ 5 МАЙ 1959**

†прилог.

Артыстка Р. Гладунка ў ролі Марыны.

Не магу я знайсці тое слова,
Каб красу расказала тваю,
Не магу я знайсці тое слова,
Каб любоў расказала маю.

Не магу параўнаць цябе з зоркай, —
Днём не свеціць яна над зямлёй.
Не магу параўнаць цябе з кветкай, —
Не цвіце ў садзе кветка зімой.

Не магу параўнаць я і з сонцам
Тваіх ясных, агністых вачэй, —
Бо не свеціць і сонца з нябёсаў
Яркім светам у цемры начэй.

Толькі з песняй цябе параўнаю,
Што у сэрцы сваім берагу,
Тую песню я вечна спяваю,
Без той песні я жыць не магу.

Же магу я знайсці тое слова

Музыка І. ЛЮБАНА Словы А. РУСАКА

Песня Марыны з кінафільма
«Гадзіннік спыніўся апоўначы»

Не спяшаючы

Не ма-гу я знайсці то-е
сло-ва, каб красу раска-за-ла тва-ю. Не ма-гу я знайсці то-е слова,
каб лю-боў расказа-ла ма-ю
Не ма-гу

На першай і чацвёртай старонках вокладкі фотазэчуды І. Аксельрода
і В. Гіпенрэйтара.

НАША НАДЗЕЯ І БУДУЧЫНЯ

ДЗЕЦІ! Чыё сэрца не саграваецца, не маладзее, бачачы вас, то яшчэ няцямлывымі істотамі, то малышамі, якія пачынаюць ужо «свой шлях у вялікае жыццё», важна крокачы ранкам з мамай у дзіцячыя яслі або сад. Вы — наша надзея, наша будучыня. Вы цудоўны, як само жыццё. У імя вашага шчасця вялікая Камуністычная партыя ў Кастрычніку павяля народы царскай Расіі на штурм капіталізма, у імя вашага шчасця мільёны савецкіх людзей аддалі сваё жыццё, змагаючыся за свабоду і незалежнасць Радзімы.

Усё лепшае ў краіне — палацы, школы, санаторыі — павінна належаць дзецям. Аб гэтым з першых дзён Савецкай улады клапаціўся вялікі правадор рэвалюцыі — Ленін. У той цяжкі час разрухі і голаду Уладзімір Ільіч патрабаваў самых уважлівых адносін да дзяцей. Яго клопатамі ўжо тады былі створаны ўстановы па ахове мацярынства і дзяцінства, па забеспячэнню дзяцей харчаваннем і адзежай. Не даядаючы сам, ён аддаваў у дзіцячыя дамы атрыманыя ў падарунак прадукты, і ніякія ўгаворы звярнуць увагу на сябе не дапамагалі.

Бязмежнай любоўю адказвалі дзеці на ленінскія клопаты.

«У нашай вёсцы ўсе цябе называюць «наш Ільіч», і мы цябе так будзем называць. Можна, гэта нядобра, дык ты на нас не крыўдуй.

Нашы мужыкі павезлі табе дровы. Палі добра, не мерзні: яшчэ прывязем. Калі я замерзну, я ўзлажу на печ, а ў цябе, кажуць, такой печы няма. Дык палі мацней «галанку». Прышлі нам па паклону.

Селянін вёскі Дзедзенава Пётр Дуганаў.

Мне хутка 10 год. К вясне мне мамка пашые шлем з Чырвонай Зоркай».

Колькі такіх дзесяцігадовых «сялян» было тады на Русі, колькі мужычкоў-знагаткоў не мела магчымасці вучыцца, пазнала змалку галечу і голад. І толькі Савецкая ўлада адкрыла ім шырокую дарогу ў цудоўнае жыццё.

Клапаціцца аб дзецях па-ленінску стала законам для нашай партыі, для Савецкай дзяржавы. Бацькоўскія клопаты асабліва выразна прагучэлі з трыбуны гістарычнага ХХІ з'езду партыі. Ужо недалёкі той час, калі большасць дзяцей нашай краіны будзе вучыцца і выхоўвацца ў школах-інтэрнатах. У нас усё больш будзеца дзіцячых здраўніц, садоў і ясляў, няспынна расце шматмільённая армія педагогаў і выхавальнікаў, урачоў і пісьменнікаў — тых, хто лепшыя парыванні свайго сэрца аддае высякароднай справе выхавання моладзі.

Толькі ў нашай рэспубліцы працуе больш 12 тысяч агульнаадукацыйных школ, у якіх навучаецца звыш 1250 тысяч дзяцей. Па маштабах і ўзроўню развіцця народнай адукацыі Беларуская ССР пакінула далёка ззаду многія развітыя капіталістычныя краіны.

Асабліва клапаціцца ў нас аб здароўі дзяцей. Усё лета ў густых сасновых барах, на берагах рэк і азёр звяняць дзіцячыя галасы. Летась звыш 70 тысяч дзяцей адпачывала ў піянерскіх лагерах, у 23 дзіцячых санаторыях рэспублікі.

На свеце не бывала яшчэ такіх усенародных кло-

патаў аб дзецях. Іх добра адчувае кожная савецкая сям'я. Вось што піша ў рэдакцыю І. Сіманаўскі пра адну такую сям'ю з горада Добруша:

Хрысціна Данілаўна Каладзенка — маці-гераіня. Яна выхавала 11 дзяцей. Пяць яе дочак скончылі педагагічныя інстытуты і працуюць настаўніцамі, дзве сталі бухгалтарамі. Адзін сын працуе камбайнерам на цалінных землях, другі — здабывае вугаль у Варкуце, трэці — скончыў тэхнікум механізацыі і электрыфікацыі сельскай гаспадаркі, працуе і завочна вучыцца ў інстытуце. Вучыцца ў тэхнікуме і апошняя, самая малодшая дачка. Нядаўна ўсе яны са сваімі сем'ямі з'ехаліся дадому, каб адзначыць дзень нараджэння маці. На сямейнай урачыстасці сабралася 46 чалавек. Дзеці і ўнукі віншавалі, абдымалі Хрысціну Данілаўну, а яна ад радасці плакала. Успамінаючы, як родная Савецкая ўлада дапамагала ёй паставіць дзяцей на ногі, яна думала аб самым галоўным, аб чым думаюць маці ўсяго свету — аб міры на зямлі, аб тым, каб унукі яе не перажывалі таго, што перажыла яна з дзецьмі, калі над іх галовамі рваліся бомбы, грукаталі гарматы.

1 чэрвеня народы ўсяго свету адзначаюць Міжнародны дзень абароны дзяцей, дзень аб'яднання людзей добрай волі ў барацьбе за лёс маладога пакалення. Дзеці розных кантынентаў і народаў, дзеці белыя, жоўтыя, чорныя аднолькава патрабуюць клапацілівага догляду і пяшчотнай ласкі. Усім ім хочацца весяліцца і гуляць, усім патрэбны жыллё, яда і школа. А ўсё гэта можа прынесці толькі мір!

Клапоціцца аб дзецях не толькі ў нашай краіне, але і ва ўсіх краінах сацыялістычнага лагера, дзе законам строга ахоўваюцца правы маці і дзіцяці, няспынна расце сетка дзіцячых устаноў, удасканальваецца сістэма агульнаадукацыйных школ.

На фоне шматгранных клопатаў аб дзецях у нашай краіне і ў краінах сацыялістычнага лагера асабліва цяжка выглядае лёс дзяцей капіталістычных краін.

У Злучаных Штатах Амерыкі на ваенныя патрэбы траціцца больш 70 працэнтаў нацыянальнага бюджэту, тым часам як на патрэбы адукацыі адпускаецца крыху больш 4 працэнтаў. Французскі ўрад на злавачную вайну ў Алжыры траціць паўтара мільярда франкаў у дзень. За гэтыя грошы можна было б пабудаваць 64 дзіцячыя яслі, так патрэбныя дзецям работніц Парыжа, Ліёна і іншых гарадоў.

Жанчыны і маці ўсяго свету, каму асабліва блізкі і дорагі дзеці, усё гучней патрабуюць забароны атамнай зброі, змяншэння ваенных выдаткаў, стварэння чалавечых умоў для дзяцей, захавання іх жыцця.

Няхай жа ў Міжнародны дзень абароны дзяцей ва ўсіх краінах свету яшчэ мацней прагучыць магучы голас жанчын:

— Не для таго мы выношваем дзяцей пад сэрцам сваім, каб іх пажэрла полымя вайны!

Дзеці — наша радасць, наша жыццё. Мір і шчасце ім на векі вечныя!

— Ану, давай хутчэй, а то ўсе дзеткі нас абгоняць...
Так часам даводзіцца карміць дзяцей. Кацярыне Глухоўскай — выхавальніцы Маладзечанскіх дзіцячых ясляў № 1.

Душэўны чалавек

У нашай вёсцы Будзішча ёсць добры медпункт, дзе працуе фельчар-акушэрка Ніна Парфёнаўна Мяцеліца.

Яна вельмі добрасумленна адносіцца да сваіх абавязкаў. Заўсёды спяшаецца на выклік, не лічыцца ні з часам, ні з адлегласцю. Не было выпадку, каб яна адмовіла каму-небудзь у дапамозе.

У Ніны Парфёнаўны свая вялікая сям'я. Яна маці пяцёрых дзяцей. Магчыма, таму яна так клапаціваецца да маладых маці, да нованароджаных. У мінулым годзе насельніцтва нашай вёскі павялічылася на 54 душы. Ніна Парфёнаўна па-матчыну клапаціцца аб здароўі дзяцей, наведвае іх на даму, дае шмат карысных парадаў маладым маці, робіць прафілактычныя прышчэпкі.

У калгасніцы А. К. Балотнікавай нарадзілася двойня — дачка і сын. Фельчар-акушэрка шмат увагі аддае гэтай сям'і. І дзеці растуць здаровыя, вясёлыя.

Як старшыня бацькоўскага камітэта сямігадовай школы ў вёсцы Будзішча, я ведаю, з якой павагай і цеплынёй гавораць бацькі аб душэўным і выключна чутым чалавеку — Ніне Парфёнаўне Мяцеліцы.

Е. БАЛОТНИКАЎ

Чачэрскі раён.

— Фаіна, нельга гарбаціцца. Вось так сядзяць за сталом...
І табе, Дзіма, таксама трэба мець гэта на ўвазе.
Выхавальніца Мінскага дзіцячага дома № 8 Ніна Іванаўна Паўлава з выхаванцамі Мішам Назаравым, Фаінай Зільдзінай і Дзімам Пятровым-Кумінскім за падрыхтоўкай урокаў.

ЯНЫ КЛАПОЦЯЦА

Ад восьмай і да восьмай

Рана пачынаецца працоўны дзень у дзіцячых яслях № 1. Яшчэ далёка да восьмай гадзіны, а на парозе гэтага, звонку нічым непрыкметнага дома па Камуністычнай вуліцы з'яўляюцца юныя гараджане, важныя, заклапочаныя. Яны прабудуць тут 12 гадзін. Абслугоўваючы персанал стараецца зрабіць гэты час для дзяцей цікавым і карысным.

Пасля сьнедання малышы выводзяцца на свежае паветра. Пад ласкай вясновага сонейка так хараша гуляецца! Гаваркія, рухавыя, яны адразу ж знаходзяць шмат спраў. Хлопчыкі будуць з пяску домікі з таямнічыміходамі, дзяўчынкі ўкладваюць спаць лялек на свежым паветры, гушкаюцца на качэлях. Ну, а калі малышы засумуюць, тады дзядзя Лёня расцягне мяхі гармоніка, а выхавальніца Валянціна Іванаўна запрасіць дзяцей у круг, каб наспяваць, патанцаваць.

...Хараша живецца дзецям у яслях. Бацькі могуць не хвалявацца: іх дзяцей даглядаюць умелыя выхавальнікі. Так, няня Лідзія Фёдарэўна Ясюкевіч працуе тут больш дзесяці год і ні разу на яе не было крыўды. У свой час яна выхавала шафёра Гарохава дачку Алачку. А калі ў сям'і з'явілася папайненне — дачка Наташа — Гароховы прасілі загадчыцу ясляў Антаніну Георгіеўну Кірдыну:

— Вазьміце на выхаванне дачку. І, калі ласка, у групу Лідзіі Фёдарэўны.

З такой жа просьбай звярнуліся ў яслі бацькі Сярожы Камарова і многія іншыя.

Кожны дзень малышы смачна спяць у чысценькіх пасцелях, якія падрыхтавала Ніна Трафімаўна Шкода. Яна таксама мясцовы старажыл. Добра адзваюцца бацькі і аб камсамолках Антаніне Счаснай, Валянціне Шляпо і іншых выхавальніцах.

І ва ўсім адчуваецца клапатлівая рука выхавальнікаў. Яны дабіліся пераводу ясляў на 12-гадзінны рабочы дзень. Цяпер мамам не трэба бегчы па дзяцей адразу ж пасля работы.

Выхавальнікі азелянілі тэрыторыю ясляў, а мінулай восенню залажылі невялікі плодова-ягадны сад.

Цяжка пералічыць добрыя справы гэтага невялікага, але дружнага калектыву жанчын. Кніга водзяваў запоўнена падзякамі ім, клапацілівым і працавітым.

...І зноў стрэлка гадзінніка набліжаецца да восьмай. У яслі прыходзяць бацькі.

— Да пабачэння, дзеці! — махае ўслед юным гараджанам Антаніна Георгіеўна.

— Да па-ба-чэн-ня, цёця Тоня! — павуча нясецца ў адказ шматгалосы хор малышоў.

Фота і тэкст
Н. Чэхаўскага.

г. Маладзечна.

А гэта — юныя музыканты таго ж дзіцячага дома: Люда Янова, Святлана Агейчык, Валя Палітанская. Хто ведае, можа яны — будучыя лаўрэаты сусветных конкурсаў...

Фота Г. Бегуна.

АБ ДЗЕЦЯХ

Захаравіч — працуе тут жа
фельчарам 50 год...

Так і ідуць яны ў жыцці,
рука аб руку, нястомныя
працаўнікі, скромныя савец-
кія людзі.

У Самацэвічах прайшла іх
малодасць, тут дагнала іх
старасць... Але не старэюць
сэрцы! Як і многа гадоў на-
зад, молада б'юцца яны, як
і некалі, не даюць спакою
Апалінарыі Захараўне і яе
вернаму сябру — Яўмену
Захаравічу.

Колькі жыццяў вырата-
валі яны і вярнулі ў строй!
Колькі шчаслівых маці з
удзячнасцю і любасцю вы-
маўляюць іх імёны! І не
толькі ў Самацэвічах, а па
ўсёй акрузе!

А хіба гэта не шчасце? Не
найвялікшая ўзнагарода для
чалавека?

А. ДОЛЬНИКАЎ

Касцюковіцкі раён.

За плячыма былой парты-
занкі-сувязной Апалінарыі
Захараўны Каласоўскай 45
год работы акушэрай у Са-
мацэвіцкай сельскай бальні-
цы.

Муж Апалінарыі Захараў-
ны — Каласоўскі Яўмен

Шчасце шматдзетнай маці

Пры панскай Польшчы вялікая сям'я лічылася няшча-
сцем. У тыя змрочныя гады прышлося выпрабаваць
нямала гора Веры Шынкевіч — шматдзетнай маці з вёс-
кі Пасінічы Слонімскага раёна Гродзенскай вобласці.
Зямлі сваёй не было. Дзяржава дапамогі не аказвала.

— Так і давялося б мне бедаваць, калі б Чырвоная
Армія не вызваліла заходнія вобласці Беларусі ад піл-
судчыкаў, — расказвае Шынкевіч. — Цяпер усе мае дзе-
ці добра апрануты, абуты, атрымалі адукацыю.

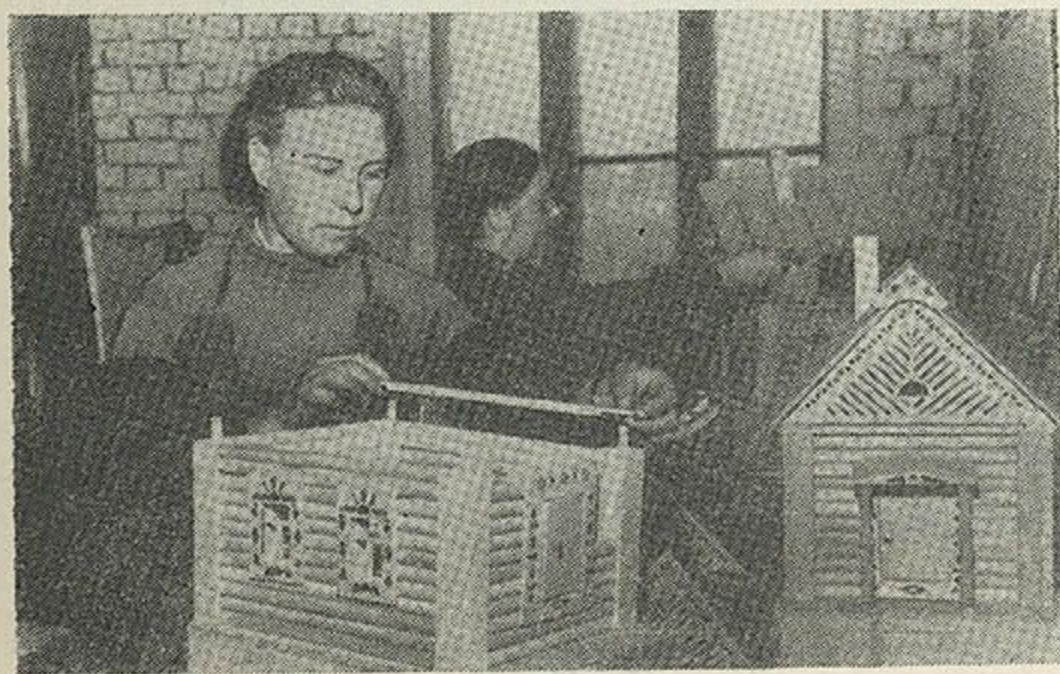
І гэта сапраўды так. Савецкая ўлада дала магчымасць
шматдзетнай маці вывесці яе дзяцей, як кажуць, у людзі.
Сын, Васіль, вярнуўшыся з арміі, паехаў у Караганду
здабываць каменны вугаль. Ліда працуе на будаўніцтве
жылых дамоў у Днепрапятроўску. Добрымі працаўнікамі
ў калгасе зарэкамендавалі сябе Любоў і Пятрусь. Тры
малодшыя дачкі вучацца ў школе.

Цяпер шматдзетнай маці каля 60 год. Яна ўдзячна
роднай партыі і Савецкаму ўраду за клопаты аб яе дзе-
цах.

І. ЛЯШЭВІЧ.

У цэху цацак Смалявіцкага райпрамкамбіната «збіраюць
новы дом» камсамолка Людміла Шымановіч і Ніна Грыгор'ева.
Гэта таксама для вас, маленькія!

Фота П. Наватарова.

— У якое царства мы трапілі! І якіх толькі цацак тут няма!
Нават сам «цар» звяроў — леў! — гавораць выхаванцы дзіцячых
ясляў № 17 г. Мінска.

Фота С. Чырэшкіна.

Няхай мацнее Радзіма

У гады Айчынай вайны я разам з дзецьмі знаходзі-
лася ў партызанскім атрадзе на Магілёўшчыне. Шыла,
гатавала ежу, была сувязной. Дзеці змагаліся са зброяй
у руках.

Мінула пятнаццаць год, як адгрымеў апошні залп на
Беларусі. Шмат радасці і шчасця прыносіць нам кожны
новы дзень. Квітнее наша рэспубліка, багацей сталі жыць
і мы.

Я радуся, глядзячы на сваю сям'ю. Сама атрымліваю
429 рублёў пенсіі, як інвалід Айчынай вайны другой
групы; муж мой, Ілья Акімавіч, таксама інвалід другой
групы, але ён працуе касірам у камунгасе. Дзеці ўжо
дарослыя, атрымалі адукацыю. Старэйшы сын, Пётр,
скончыў універсітэт у Ленінградзе і працуе там у хіміч-
ным інстытуце лабарантам, вучыцца ў аспірантуры. Дач-
ка, Ганна, працуе ў Сочы ў санаторыі «Каўказская рыў-
ера» лабаранткай. Сын, Ілья, вучыцца ў Ленінградскім пе-
дагагічным інстытуце на пятым курсе гістарычнага фа-
культэта, дачка, Раіса, таксама вучыцца на чацвёртым
курсе педінстытута. З намі застаўся адзін сын, Анатоль.
Ён скончыў дзесяць класаў у 1957 годзе і працуе. Цяпер
паступіў завочна ў Горацкую сельскагаспадарчую акадэ-
мію на эканамічны факультэт.

Дома са мною тры душы. Летам прыязджаюць
усе мае дзеці на каникулы, і тады бывае вельмі весела.

Як радасна жыць у нашай краіне, дзе ўсё робіцца для
шчасця і дабрабыту працоўнага чалавека, дзе дзецям
нашым адкрыты ўсе шляхі-дарогі ў навуку. Няхай квіт-
нее наша Радзіма-маці, няхай мацнее яе сіла і магут-
насць!

Л. БАРАВАЯ

г. Хоцімск.

ПОДЫХ БУДУЧЫНІ

ГЭТА была звычайная вытворчая брыгада, якіх мноства на прадпрыемствах нашай неабсяжнай краіны. Праўда, працавала яна добра і ад іншых на абутковай фабрыцы можа крышачку адрознівалася зладжанасцю, сяброўскай спайкай. Але хіба яна адна мела гэтыя якасці? Былі брыгады болей моцныя — мужчынскія, а тут дзевяць жанчын і толькі адзін хлопец, ды і той радавы рабочы, не брыгадзір. Брыгадзірам трэці год працавала Лідзія Пятроўна Кмецік, якая з выгляду нічым не вылучалася сярод іншых жанчын брыгады. Але толькі з выгляду. У тым і справа, што Лідзія Пятроўна мела не толькі спрытныя рукі, але і палымянае сэрца сапраўднага змагара за светлае заўтра.

...У той шэры зімовы дзень, як і заўсёды, у свой час скончылася змена, і рабочыя сабраліся на перапынку, каб коратка падвесці вынікі, вызначыць дасягненні і недахопы. У вялізным, застаўленым станкамі памяшканні сціх гул матараў, і тады ў дзвярах з'явіўся сакратар партбюро фабрыкі Пётр Сяргеевіч Латышаў. Ён быў крышку неспакойны, у руках трымаў нейкія паперы, і яго неспакоем выклікаў прыцішаную цікаўнасць людзей. Вырубшчыкі падаліся бліжэй да паважанага на фабрыцы чалавека, а той разгарнуў газету і абвясціў такое, што здзівіла і ўзрушыла гэтую паўсотню людзей.

Як гэта часта бывае, новае вялікае пачынанне ціха спела, невыразна яшчэ мролася ў галовах і душах можа нават многіх тысяч перадавых прадстаўнікоў рабочага класа. Але выразна аформіцца і стаць сцягам для іншых змагло яно, вядома, у самых вартых, самых лепшых, самых перадавых яго сыноў і дачок. У гэтым руху такімі людзьмі аказаліся прамыя нашчадкі гераічных рэвалюцыйных традыцый рускага пралетарыату — маладыя рабочыя сталіцы нашай Радзімы. Высунуты імі лозунг — працаваць, вучыцца і жыць па-камуністычнаму ўзварушыў усю краіну, новай, нязнанай хваляй ускалыхнуў ён і гэтую жаночую брыгаду.

У мёртвай цішыні некалькі хвілін стаялі людзі, слухаючы Латышава, а потым загаманілі ўсе, ажывіліся. Ліда, прытуліўшыся з сяброўкамі да крайняга станка, не адразу ўлавіла вялікі сэнс новай справы, але першае, што з'явілася ў яе адчуванні, было шчырае захапленне незвычайным зачынам масквічоў.

— От, малайцы; ага, дзяўчаткі? — пчасліва ззяючы вачыма, звярталася яна да вырабшчыц.

Усе згаджаліся, што гэта нова і вельмі важна, але ў той час пераняць важную ініцыятыву не адважваўся ніхто. Яшчэ некалькі часу пасля таго Лідзія Пятроўна хадзіла як сама не свая. Усё думалася пра выдатныя справы далёкіх людзей, хацелася і самой нешта адметнае зрабіць для краіны, але ўсё не хапала духу наважыцца на тое вялікае, што аказалася пад сілу пакуль адным масквічам.

І ўсё ж думка, якая шмат часу непакоіла, стала нясцерпнай, і Лідзія Пятроўна аднойчы перад пачаткам змены нерашуча заявіла работніцам:

— Дзяўчаткі, а што калі і нам пачаць дамагацца звання брыгады камуністычнай працы?

Не ўсе адразу згадзіліся з тымі словамі, але кожнага гэтая думка кранула да самай душы.

— Возьмем абавязацельствы працаваць лепш за ўсіх, эканоміць матэрыял, вучыцца, а таксама сябра-

ваць, каб адзін за ўсіх і ўсе за аднаго, як у тых масквічоў.

— Ой, жанчынкі, ці ж мы ўгонімся за масквічамі? — недаверліва заўважыла Каткульская.

Ліда нічога не адказала ёй, бо ведала, што жан-

чына гэта хоць і любіць прыбядняцца, але душу мае добрую і працуе не горш за іншых. У астатніх, аднак, ад тых слоў брыгадзіра заўзятым агнём загарэліся вочы, жанчыны пераглынуліся і, узрушаныя, загаманілі, зашумелі, перабіваючы адна адну, выказваючы тое, што ў гэты час з'явілася ў душы.

Далёкая, здавалася б недасяжная спачатку, справа набыла канкрэтны сэнс, стала блізкай і роднай. Для пачатку брыгада Кмецік узяла можа быць і сціплыя, але немалаважныя абавязацельствы. Парайўшыся з начальнікам цэха і сакратаром партыйнага бюро, яны вырашылі штомесяц эканоміць не менш 5 працэнтаў матэрыялаў, палепшыць якасць, каб зусім адмовіцца ад другога гатунку (без трэцяга яны працавалі ўжо з восені), даваць толькі першагатунковую прадукцыю, усім паступіць вучыцца, па-камуністычнаму паводзіць сябе ў быццё. На спарорніцтва выклікалі другую брыгаду вырабшчыц, якой кіравала Ірына Дзергачова.

Наколькі важны сэнс гэтых абавязацельстваў, можна меркаваць па тым, што з 5 працэнтаў сэка-

У лабараторыі фабрыкі. Начальнік лабараторыі Надзея Каляда і мадэльер Георгі Окалаў разглядаюць летнія мадэлі абутку.

номленых брыгадай матэрыялаў можна дадаткова вырабіць каля 2500 пар абутку. І гэта можа даць за адзін толькі месяц і толькі адна брыгада.

За новую справу ўсе ўзяліся гора і з вялікім запалам. Лідзія Пятроўна, прышоўшы ўранку на змену, бачыла, як па-іншаму — молада і заўзята — блішчэлі вочы прыгажуні Жэні Галіцкай; якая асабліва паважнасьць і шматзначная стрыманасьць з'явілася ў рухах лепшай закройшчыцы цэха Ніны Лобан. Нават падсобніца Валя Аляксеева, занятая на самай несамавітай рабоце — кляйменні, і тая ажывілася і відавочна рвалася да прывабнай вялікай справы.

Увесь люты працавалі заўзята, так і мільгалі ў цэху спрытныя рукі вырабшчыц, нямоўчна пастуквалі станкі па разаклах. Секунды часу, сэканомленыя на кожнай дэталі, збіраліся ў хвіліны і давалі магчымасьць нарыхтаваць дадатковую прадукцыю. Як заўсёды, прыгожа і спрытна завіхаліся Маша Куратнік, Ніна Лобан, Анатоль Латышаў; не пазнаць было ўспрыце Любы Сяровай або Ганны Цяслюк.

У канцы змены падводзілі вынікі, параўноўвалі з дасягненнем брыгады Дзергачовай і з радасцю пераконваліся, што брыгада Кмецік ідзе далёка наперадзе. 130—140 працэнтаў зменнай нормы было добрым паказчыкам, якога дасягала не кожная брыгада на фабрыцы.

Былі ў брыгадзе і непрыемнасці: крышку недабіралі эканоміі. Праўда, гэта заўважылі і своєчасова папярэдзілі. Не зніжаючы тэмпаў, улічвалі кожны сантыметр скуры, бралі пад увагу кожную звільнку крою. Самая кемлівая з усіх, Ніна Лобан, у гэтай справе дасягнула болей за ўсіх, і на перапынках, а то і ў часе работы не-не ды і падыходзе то да адной, то да другой сяброўкі і пакажа, як лепш размясціць разакі, каб узяць са скуры як мага больш.

Калі падвялі вынікі, аказалася, што брыгада Кмецік перавыканала месячнае заданне, дапусціла пераперажываную прадукцыю толькі 0,7 працэнта і сэканоміла амаль на 5 тысяч пар абутку скураных матэрыялаў. Гэта было выдатнае дасягненне, але закройшчыцам здавалася, што можна зрабіць больш, і яны яшчэ гарачэй узяліся за працу ў новым месяцы.

Выдатная праца, з'яднанасць, узаемавыручка ў кароткі час зрабілі брыгаду Лідзіі Пятроўны Кмецік лепшым калектывам на фабрыцы. У сакавіку былі дасягнуты высокія паказчыкі, з сэканомленых матэрыялаў дадаткова вырабілі болей 5 тысяч пар абутку.

Але высокія абавязацельствы калектыву, які пачаў змагацца за званне брыгады камуністычнай працы, вялі далей, прад'яўлялі да работніц новыя патрабаванні. Самае цяжкае была вучоба. Дагэтуль вучыліся толькі ў гуртках тэхнімуму, зрэдку — на якіх вытворчых курсах, агульная адукацыя ўсіх таксама была не дужа багатай. Адзін толькі Латышаў вучыўся ў тэхнікуме лёгкай прамысловасці, астатнія сваю не ахці якую навуку даўно скончылі на школьнай парце. Вядома, што нялёгка было з такой падрыхтоўкай узяцца да ўзроўню перадавых людзей нашага сёння, як след разабрацца ў літаратуры, мастацтве, музыцы.

І тут на дапамогу знатным працаўнікам прышоў гарком партыі, па ініцыятыве якога ў горадзе быў створаны ўніверсітэт культуры.

Брыгада камуністычнай працы (злева направа): Мар'я Абрамовіч, Валянціна Катальская, Яўгенія Галіцкая, Любоў Сярова, брыгадзір Лідзія Кмецік, Леаніда Дзянісав, Мар'я Куратнік. Другі рад: Ніна Лобан і Анатоль Латышаў.

Цяжка прыпамінаць зараз, хто першы выказаў жаданне падацца туды. Бадай што ўсе адначасна памкнуліся да новай магчымасці павялічыць свае веды, каб прынесці людзям яшчэ болей карысці. Ледзь не ў адзін дзень закройшчыцы запоўнілі неабходныя дакументы, падалі ва ўніверсітэт. І вось — першы дзень заняткаў.

Быў ясны, па-веснавому цёплы адвечорак, калі яны першы раз накіроўваліся ў вялізны будынак Дома прафсаюзаў. Сярод слухачоў гэтай новай установы траплялася многа і пажылых людзей, але ў асноўным гэта была моладзь розных прадпрыемстваў горада. Усіх яднала адно жаданне — авалодаць асновамі сацыялістычнай культуры, стаць вартымі сваіх велічных працоўных спраў.

Закройшчыцы трымаліся разам, трошкі хваляваліся, пакуль у прэзідыуме рассаджваліся іх будучыя выкладчыкі — вядомыя ў вобласці дзеячы культуры, знатныя людзі працы. А затым, калі яны пачалі выступаць, жанчыны забыліся на ўсё і слухалі.

А слухаць было што. Немалады ўжо, пасівелы чалавек, стары камуніст С. В. Дундукоў расказваў пра велічны подзвіг рускага пралетарыату ў 1917 годзе, які звергнуў эксплуатацыйскі лад; затым палкоўнік у адстаўцы з Залатою Зоркай Героя апавядаў пра гераізм савецкіх людзей на франтах Вялікай Айчыннай вайны. Але асабліва ўразіла ўсіх выступленне былога камандзіра партызанскага злучэння на Гродзеншчыне І. М. Цімчука. Яго прамова, таксама як і простая сардэчная гутарка знатнай калгаснай звеннявой Героя Сацыялістычнай Працы Е. Ф. Сідарчук, прышлася вельмі блізка да сэрца жанчын, выклікала шмат думак і нястрымнае імкненне працаваць яшчэ лепш, быць яшчэ больш вартымі грамадзянамі нашай краіны, якая ўпэўнена будзе сваё светлае заўтра.

... Позна ўвечары, пасля канцэрта, які адбыўся ў заключэнне першых заняткаў, Лідзія Пятроўна ціхай, раздумнай хадой ішла дадому. Яна жыла за Нёманам у новым фабрычным доме, збудаваным гэтай зімой. Ноч была ціхая, зорная і цёплая. На прыціхлых вуліцах, на мосце цераз раку было зусім пуста. Пасля мноства ўражанняў гэтага дня хацелася думаць, асэнсавальна ўсё.

Лідзія Пятроўна думала пра тое, якое шчасце дае чалавеку яго натхнёная праца, як радасна адчуваць свой крок у шматтысячным руху лепшых працаўнікоў краіны, як гэта цудоўна — самой набліжаць светлую будучыню народа.

Б. ВАСІЛЬЕВ

Гродзенская абутковая фабрыка № 1.

Ніякай чаргі. На ўвесь абед рабочыя трацяць не больш 20 хвілін.

Фота П. Нікіціна.

МЫ ўсё часцей сустракаем за прылаўкам, у атэлье або ў іншых месцах грамадскага абслугоўвання работнікаў, якія не толькі добрасумленна выконваюць свае абавязкі, але і стараюцца зрабіць вам прыемнасць. Так, прадавец дапамагае вам выбраць патрэбную рэч, не навязваючы сваіх густаў, але вельмі тонка падказваючы, што лепш купіць. Цырульнік цярпліва і тактычна пераконвае, якая прычоска вам больш да твару. Афіцыянтка спачатку цікавіцца, з якім соусам і гарнірам вы любіце біткі, шніцаль. Словам, у свае звычайныя абавязкі людзі ўкладаюць душу, хочуць задаволіць кожнага свайго кліента.

Калі вы сустракаеце такія клопаты і ўвагу, не заставайцеся абіякавымі, знайдзіце час падзякаваць людзям, які знаходзіце яго, каб адзначыць недахопы.

Перад намі—кніга скаргаў і прапаноў сталовай № 11 гор. Барысава. Наведвальнікі не скупяцца на добрыя водзвы, сардэчна дзякуюць калектыву за добрае абслугоўванне, за смачныя абеды. За апошнія некалькі год не было ніводнай скаргі. Кніга скаргаў ператварылася ў кнігу падзяк. Прыемны парадокс!

Дырэктарам сталовай ужо чвэрць века працуе Аляксандра Раманаўна Ільяхіна. Калі фабком фанера-запалкавага камбіната вылучыў яе на гэтую пасаду, то даў наказ:

— Там патрэбна вока сапраўднага гаспадара. Памятай, Шура, працоўны чалавек—будаўнік новага грамадства і для яго трэба пастарацца.

Павучальнае слова Аляксандра Раманаўна запомніла на ўсё жыццё і працавала так, каб рабочыя заўсёды былі задаволены.

Асабліва цяжка давялося ў пасляваенныя гады: не хапала прадуктаў, пасуды. Загадчыца патрабавала ад шэф-кухара, каб прадукты ў кацёл закладваў ён толькі ў яе прысутнасці, каб не прапала ні грама рабочага пайка!

— Нагрузка ў рабочых вялікая, і карміць іх трэба як мага лепш,—павучала яна.

Калі з прадуктамі стала лягчэй, прапанавала:

6 — Давайце карміць рабочых не толькі сытна, але і смачна!

Я к д о м а

Загадчыца сталовай Аляксандра Раманаўна Ільяхіна гутарыць з работнай камбіната Галінай Сакалоўскай, якая заўсёды тут сталуюецца.

Прымусіла шэф-кухара распрацоўваць разнастайнае меню. Ад райхарчгандлю патрабавала вясной свежае зялёнае, летам—раннюю гародніну, ягады, грыбы, увосень—фрукты. А мяса і малочныя прадукты не выводзіліся круглы год.

Было заўважана, што ў абедзенны перапынак ствараецца ля касы чарга. Работніцы нерваліся, некаторыя не паспявалі паабедзець. Тады перайшлі на папярэдні продаж чэкаў. У цэхі прыходзілі афіцыянткі з меню, і работніцы загадзя выбіралі сабе стравы па смаку. Абслугоўванне палепшылася, але афіцыянткі не спраўляліся ўсім хутка падаць абед. Тады сталовая адной з першых у Барысаве перайшла на самаабслугоўванне.

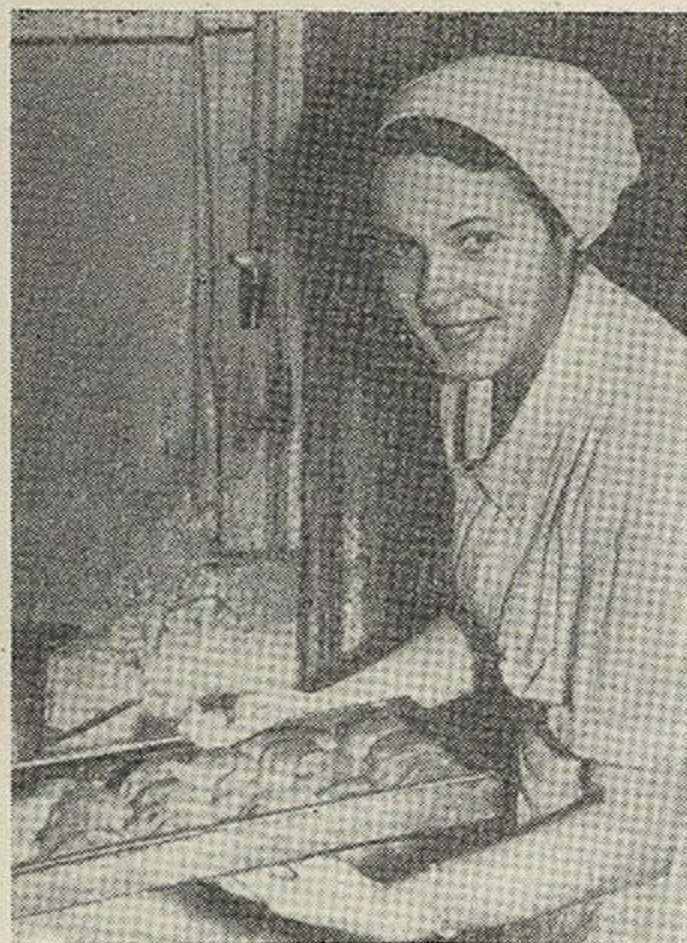
Аляксандра Раманаўна звярнулася ў фабком камбіната з просьбай:

— Дапамажыце наладзіць гарачае харчаванне для рабочых электрастанцыі. Мы абслугоўваем усе цэхі, а энергетыкі сядзяць на сухамятцы.

Тады гарачыя абеды пачалі дастаўляць проста на станцыю з 10-працэнтнай скідкай, як і абеды на дом.

На адным са сходаў камбіната Аляксандра Раманаўна пачула нямаля пахвальных слоў аб рабоце сталовай і падумала: «Усё хваляць—і смачна, і сытна, і культурна, а з сем'ямі ўсё ж ніхто не абедзе». У памяці яна прыкінула: цана аднаго абеду даступна кожнаму, а для сям'і з некалькіх чалавек выходзіць дарагавата.

Пачалі шукаць рэзервы зніжэння

Кухар Алена Сарачынская славіцца ў сталовай хатнім печывам.

кошту. Аляксандра Раманаўна ўлічыла, што ў любой вытворчасці на кошце прадукцыі адбіваецца і механізацыя, і скарачэнне адміністрацыйнага апарата, і ўдасканаленне тэхналогіі.

Правялі механізацыю, сталовая атрымала навішае абсталяванне, увялі самаабслугоўванне з наступнай аплатай. Рабочыя цяпер трацяць на абед 15—20 хвілін замест сарака. І галоўнае—значна знізілася цана абеду, у асноўным за кошт уласнага адкорму свіней.

— Ініцыятыўная, працавітая жанчына,—гавораць пра Аляксандру Раманаўну.—У яе да ўсяго гаспадарчы падыход.

На свінаадкормачным пункце пры сталовай летась было адкормлена 48 галоў свіней агульнай вагой больш пяці тон. Кілаграм свініны абыходзіцца сталовай у 7 руб. 50 кап.

А што гэта значыць для кулінары? Кошт мачанкі каштуе 1 руб. 65 кап. замест устаноўленых 2 руб. 80 кап., порцыя адварной свініны без гарніру—90 кап. замест 1 руб. 85 кап., свіная адбіўная—2 руб. замест 3 руб. 15 кап. і г. д.

Воля Гусінцава бярэ абед дадому. Яе бацькі заўсёды карыстаюцца паслугамі сталовай.

Розніца цэн на стравы, прыгатованыя са свініны ўласнага ўбою, склала за мінулы год больш 36 тысяч рублёў. Вось колькі сталовая сэканоміла грошай рабочым!

Цяпер тут сталуюцца не толькі рабочыя камбіната, але і многія гараджане. Тут абедзе 96-гадовая пенсіянерка Філіповіч. Работнікі сталовай вельмі ветлівыя з ёю.

— Добра ў нашай сталовай,—гаворыць яна:—гатуець і таіна і смачна.

Прыходзіць сюды абедзець і сям'я Раісы Рубінштэйн—урача Барысаўскага дома дзіцяці. Яе дачушкі-школьніцы заўсёды ядуць з апетытам.

— Бада цяпер мне,—гаворыць яна.—У выхадныя дні я гатую дома, дык дачкі знаходзяць мае абеды нясмачнымі. Тут ім вельмі падабаецца. Асабліва прыемна, што кожны дзень мяняецца меню. Можна падабраць стравы і для дыэтнікаў і для маленькіх дзяцей. А шашлык і смажаць не горш, чым у нацыянальных узбекскіх кухнях.

Шэсць год працуе рабочым кантралёрам у сталовай Васіль Кузьміч Цімакоў. Зараз вы яго бачыце за праверкай гатовых порцый, якія падаюцца на другую страву.

Шэф-кухар Міхаіл Уладзіміравіч Жаўняровіч працуе ў сталовай тры гады і мае шмат падзяк за выключна сумленную і старанную работу.

У кнізе скаргаў ёсць запіс сталага сталаўніка Ю. Е. Цылігіна: «Калі знаходзішся ў гэтай сталовай, то ва ўсім адчуваеш клопаты аб чалавеку». І нельга з ім не згадзіцца: у зале чыста, утульна, у вітрынах поўна розных страў. Раздатчыца і касір абслугоўваюць наведвальнікаў хутка. Не выпадкова служачыя Косткіна, Ягораў і Вярцінскі пішуць:

«Дзякуем калектыву сталовай за смачныя абеды, хуткае абслугоўванне, чыстату ў зале. Хочацца падзякаваць многім. Але ўсіх не пералічыш. Таму дзякуем Аляксандры Раманаўне Ільяхінай—кіраўніцы гэтага працавітага калектыву. У вас адчуваеш сябе як дома!»

Гэта, бадай, найлепшая падзяка работнікам сталовай.

Н. МАКСІМАВА

ЯНЫ ПРАДУЦЬ І ТКУЦЬ СА ШКЛА

ЗУСІМ нядаўна амаль у цэнтры Полацка вырас прыгожы чатырохпавярховы дом з шырокімі вокнамі, нічым, бадай, не адметны ад многіх суседніх пабудов. Але наведвальнік, першы раз трапіўшы ў яго цэхі, не можа не захапляцца працэсам вытворчасці і прадукцыяй гэтага не зусім звычайнага прадпрыемства.

— Гэта проста цуд,—гаворыць ён.

І сапраўды, ператварэнне скла ў пражу, а пражы ў палатно мяжуе некалькі з цудам.

Адкрыта яно было год трыццаць таму назад. Вучоныя, якія працавалі ў галіне вытворчасці скла, заўважылі, што пры выцягванні шкляной масы ў тонкія ніткі механічныя ўласцівасці гэтага крохкага рэчыва рэзка змяняюцца. Нітка са скла не ломіцца, яе можна скласці, скруціць, завязаць вузлом. Усе гэтыя новыя, і можна сказаць, нечаканыя ўласцівасці скла ўзрастаюць са змяншэннем дыяметра ніткі. Тонкая, як павуцінка, яна не ўступае баваўнянай, а на разрыў нават мацнейшая і ў той жа час захоўвае ўсе каштоўныя ўласцівасці скла.

Новая галіна прамысловасці—вытворчасць шклянога валакна—пачала хутка развівацца ў пасляваенныя гады. У адпаведнасці з Дырэктывамі XX з'езду КПСС завод па выпрацоўцы шклянога валакна быў пабудаваны і на Беларусі—рэспубліцы з разнастайным і добра развітым шкловарэннем.

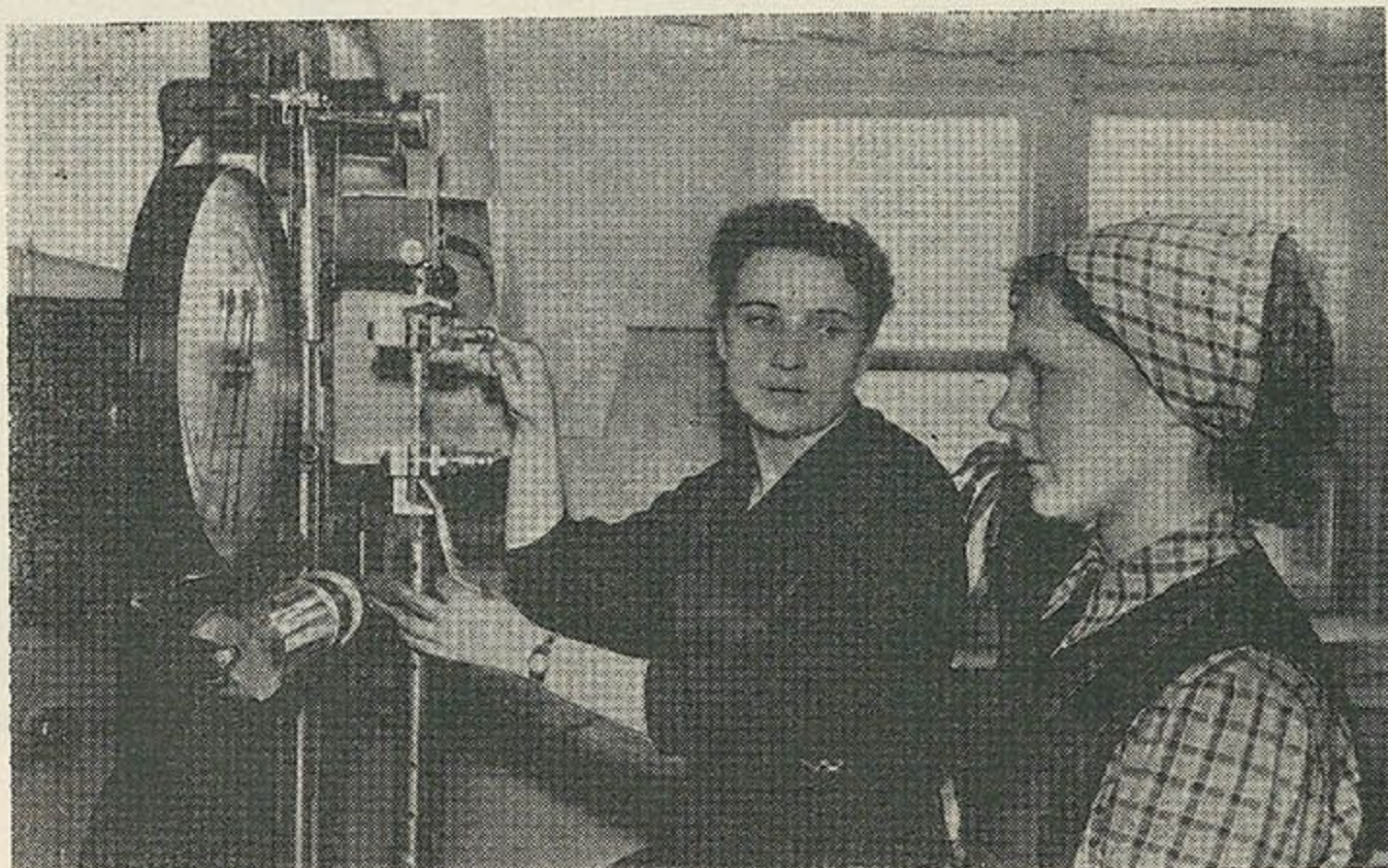
Полацкі завод шкловалакна дае ўжо народнай гаспадарцы не толькі ніткі. Ён адгружае заказчыкам і некалькі гатункаў тканіны са скла. У хуткім часе ўступіць у строй шкловарны цэх, які забяспечыць прадпрыемства сыравінай.

Як жа атрымліваюць тонкую нітку са скла?

Аказваецца, даволі проста. Не адмаўляе гэтага і аператар цэха электрапечаў Галіна Воўкава. Працаваць на завод дзяўчына прыйшла пасля дзесяцігодкі, скончыла спецыяльныя курсы і растлумачыць канструкцыю печы, а таксама тэхналогію атрымання ніткі са скла можа не горш за любога інжынера.

— Вось глядзіце,—тлумачыць яна, засыпаючы ў коўш невялічкага бункера жменьку шкляных шарыкаў,—гэта наша сыравіна. Шарыкі па спружынным шлангу аўтаматычна падаюцца на верх агрэгата ў так званыя лодачкі з плаціна-радзьевага сплаву. Тут яны плаваюць пры тэмпературы ў 1300—1400 градусаў. Вадкая шкламаса сцякае на дно, у якім зроблена мноства маленькіх адтулін. Пад цяжарам уласнай вагі маса прасочваецца скрозь адтуліны ўніз, выцягваецца і ў момант астывае.

Дзяўчына спрытнымі рухамі збірае больш сотні ледзь прыкметных на вока валакнаў, перакідае іх цераз замаслівальнік, дзе яны склейваюцца, прымацоўвае да бабіны і

ўключае матор. Бабіна круціцца з хуткасцю 6200 абаротаў у мінуту. Цяпер валакно выходзіць ужо не толькі пад уздзеяннем уласнай вагі, але і з дапамогай цягі рухавіка.

— Гэта асноўны і самы цікавы працэс у вытворчасці пражы са шкла, — працягвае Галя. — Усё астатняе робіцца так, як і на звычайных ткацкіх фабрыках. Варта заўважыць, што з аднаго шарыка дыяметрам менш сантыметра выходзіць валакно даўжынёй у... 160 кіламетраў, а спрадзеная з яго нітка — у 1600 метраў. Падлічана, што на выраб аднаго квадратнага метра тканіны ідзе прыкладна дзесяць шарыкаў.

Шкляное валакно і шкляная тканіна выкарыстоўваюцца ў розных галінах народнай гаспадаркі. Яны не гараць і не баяцца сырасці, стойкія амаль да ўсіх хімічных злучэнняў, дрэнна праводзяць цяпло, маюць высокае электрычнае супраціўленне, могуць служыць добрымі фільтрамі, ужывацца для вытворчасці трывалых пластмас і г. д.

Са шкляной ніткі можна рабіць таксама і дэкаратыўныя тканіны: прыгожыя шторы, заслоны, абажуры. Аднак кашулю з яе пашыць нельга: шкляная пражка хутка пераціраецца на згібах. Гэта адзіная нязручная ўласцівасць, якую бліскучая шаўкавістая нітка атрымала ў спадчыну ад цяжкага, крохкага шкла. Дарэчы, шкло, з якога выцягваюць валакно, — звычайнае. У яго склад уваходзяць пясок, вапняк, гліназём, борная кіслата і сульфат.

...Круглыя суткі ў цэхах раўнамерна гудуць электраматоры, шаптаюць ніткі на круцільных машынах, стукаюць ткацкія станкі. Работа не сціхае ні на момант. Завод працуе з няспынным цыклам вытворчасці.

Вось да ткацкага станка падыходзіць Клара Рудэнка. Яна таксама прышла сюды са школы. Спачатку трэба было вывучаць нораў кожнага станка, разбірацца ва ўсіх тонкасцях вытворчасці. Дзяўчына крок за крокам авалодвала прафесіяй ткачыхі, павышала прадукцыйнасць працы і ў хуткім часе пачала абслугоўваць

дзе машыны. Нядаўна ёй першай даручылі асвойваць новы аўтаматычны станок.

Клара Рудэнка нясе таксама вялікую грамадскую нагрузку. Яна — дэпутат абласнога Савета, член бюро цэхавай камсамольскай арганізацыі, актыўная ўдзельніца мастацкай самадзейнасці.

Такіх, як Галя Воўкава, Клара Рудэнка, на маладым прадпрыемстве

многа. Тут амаль усе рабочыя — выпускнікі сярэдніх школ. Яны трымаюцца добрай традыцыі — працаваць сёння лепш, чым учора, а заўтра лепш, чым сёння, ва ўсім і заўсёды дапамагаць сябрам. І не выпадкова прадпрыемства з месяца ў месяц перавыконвае вытворчыя планы, дае многія тоны звышпланавай прадукцыі.

На заводзе шырока разгарнуўся рух за права называцца калектывам камуністычнай працы. За гэтае ганаровае званне змагаюцца 17 брыгад і цэлая змена. Брыгада круцільшчыц Тамары Кірыленка давала ўжо сваю выпрацоўку да 145—150 працэнтаў, стараецца працаваць без браку, даваць прадукцыю выдатнай якасці.

Маладзё ўмее не толькі працаваць з запалам, але добра і разумна адпачываць. На заводзе наладжваюцца агульназаводскія вечары, канферэнцыі чытачоў па новых кнігах, часта чытаюцца лекцыі, праводзяцца гутаркі. Тут ёсць хор, вакальная група, драматычны і танцавальны гурткі. Удзельнікі мастацкай самадзейнасці выступаюць з канцэртамі ў падшэфным калгасе, у навучальных установах горада.

Маладое прадпрыемства хутка расце. Цяпер яно выпускае розныя віды тканін і таварнай ніткі, а за сямігоддзе яго прадукцыя павялічыцца ў некалькі разоў.

М. ВАСІЛЕУСКИ

★

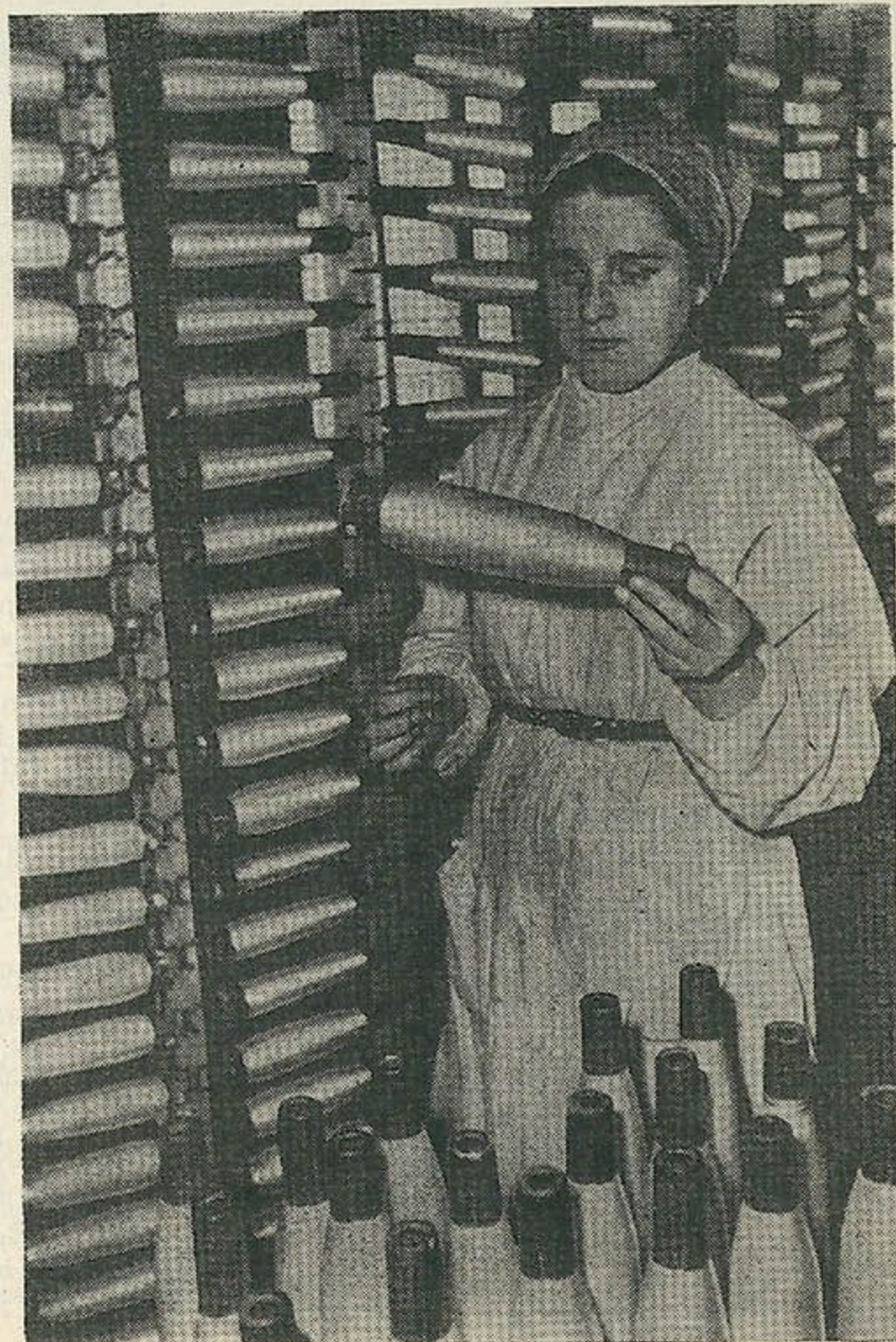
Сотні дзяўчат працуюць на Полацкім заводзе шкловалання. Яны ў дасканаласці авалодалі сіладанымі прафесіямі і з кожным днём прымнажаюць свае працоўныя поспехі.

На здымках: уверсе — лабарантка Ганна Трафімчык і круцільшчыца Тамара Кірыленка правяраюць гатовую прадукцыю на моцнасць;

унізе справа — снавальшчыца Таня Шпак. 96 працэнтаў прадукцыі яна выпускае першым гатункам.

Фота У. Лупейкі.

★

НЯЛЁГКАЙ ДАРОГАЙ

Алесь РЫБАК

У ТОЙ позні вечар, як нярэдка ў апошні час, за акном бушавала непагадзь, вечер раз-пораз шоргаў аб закуцце веццем шпышыны, бразгатаў слаба закітаванай шыбай, пранікаў у комін.

Ганна не спала. Яна ляжала з адкрытымі вачыма, прыслухоўвалася да завывання ветру, думала аб сваім... Сёння ёй нездаровілася. Нешта ныла ў грудзях, а ў галаве — быццам бы які туман. «Старая ўжо, — набегла невясёлая думка. — Мож і сапраўды пайсці на пенсію».

Яна ўспомніла, як некаторыя сяброўкі вялі з ёй на гэтую тэму дыпламатычную гутарку. Але тады яна жартаўліва гаварыла:

— О, у мяне сэрца яшчэ, хоць на спатканне ідзі: любога хлопца пакорыць. А нервы — хоць польку грай на іх...

Цяпер Ганна з сумам усведамляла, што гэта не так.

Паварочаўшыся з боку на бок, яна ўзнялася з ложка, села на ўскрай стала. Дастала з этажэркі папку, выняла некалькі фатаграфій, кіпу розных папер.

Яна любіла вось так, на самоце, калі ў хаце было ціха-ціха, а на душу находзіла нейкая туга, сядзець за сталом, яшчэ і яшчэ раз праглядаць усё тое, што напамінала ёй неспакойныя гады яе жыцця. І тады перад вачыма паўставала родная вёска ў Чачэрскім раёне, нізкая, з маленькімі акенцамі бацькоўская хата. Даўно гэта было. Але як цяпер памятае Ганна сутулую спіну бацькі, яго задуменна-затуманены погляд. На каленях у бацькі ляжыць старэнькая падрапаная скрыпка, ён асцярожна водзіць смычком па струнах, і хату поўніць ціхая, сумная мелодыя. А бацька цягне ў такт музыцы:

— Ой, да ты, калінушка...

Ганна напаміць ведала гэтую песню. Бацька заўсёды спяваў яе, калі вяртаўся дамоў з заробкаў, у якія ён хадзіў са сваёю неразлучнай падоўжнай пілой у аддаленыя паветы аж на некалькі тыдняў, а то і месяцаў. Адтуль ён прыносіў грошы, якіх не надоўга хапала для вялікай, у 8 душ, сям'і. А на гэты раз бацька быў асабліва задумены. Ганна да драбніц помніць, як ён паклікаў яе да сябе, прылашчыў, выняў аднекуль нават дзяшовую цукерку. Ён доўга маўчаў, устаўшы кудысьці далёка-далёка. Пасля ціха сказаў:

— Вось што, дачушка, я абяцаў цябе вучыць, каб хоць ты не была такім цёмным чалавекам, каб ты спазнала сапраўднае шчасце. Але ў мяне няма сіл зараз дапамагчы табе. Хутка і школа, а ў цябе няма ні чаравікаў, ні сукенкі добрай, нават і на кнігі нельга выкраціць... Цяжка жыць працоўнаму чалавеку. Я хачу, каб і ты дапамагала чым-небудзь дома. Не заўсёды ж так будзе. Калі-небудзь

прыйдзе сканчына і на тых краватках...

Дзяцінства... Як яно бясконца далёка, але як ярка паўстае яно ў памяці! Вось як цяпер бачыць Ганна вузкую пыльную вуліцу, а яна з пугай у руках паганяе вялікі статак местачковых кароў. Цэлы дзень з братам Паўлікам яна будзе гібець у полі, нецярпліва чакаць вечара, каб дома легчы на тапчане і да ранішняга золку супакоіць млявыя, навярджаныя ногі...

Даўно гэта было. Яна, ужо не маленькая тады дзяўчына, аб шчасці нават і марыць не магла. Але яно, гэта сапраўднае чалавечае шчасце, не абмінула простую вясковую дзяўчыну, як не абмінула яно тысячы і тысячы такіх жа забітых лёсам людзей.

Памятае Ганна: яе родны дзядзька Андрэй аднойчы прынёс некалькі тоўстых кніг. Пагартушы адну з іх, Ганна адклала яе ўбок і з сумам уздыхнула: яна не ўмела нават чытаць.

— Была б ты пісьменная ды пачытала б хаця адну з гэтых кніг, ты б адразу стала камуністкай, — заўважыўшы яе цікаўнасць да кнігі, гаварыў дзядзька Андрэй. — Гэта ж іх сам Ленін пісаў...

Хіба ведала тады Ганна, што яна назаўсёды звяжа свой лёс з партыяй! Партыя... Ленін... Гэтыя словы чаравалі, клікалі, натхнялі. Пазбавіўшыся, як ценю мінулага, сваёй непісьменнасці ў лікбезе, яна вышла на шырокі шлях самастойнага жыцця, стала кандыдатам, а затым членам Ленінскай партыі. Туды, дзе было цяжка, дзе патрэбна было шчырае, гарачае сэрца камуніста, ішла, не задумаўшыся, Ганна Пархоменка. Партыя дала кліч: «Кулак — зласнейшы вораг сацыялістычнай вёскі», — і Ганна разам з іншымі камуністамі падалася да сялян, каб аказаць ім дапамогу ў абмежаванні і выцясненні кулака. Стварылася сур'ёзнае становішча на хлебным фронце. — Ганна і тут на пераднім краі барацьбы за ліквідацыю хлебнага сабатажу. Пачалі арганізоўвацца калгасы — і хіба магла заставацца ў баку ад гэтай важнай справы яна, Ганна. Яе старанне, арганізатарскую здольнасць, яе чыстае сумленне заўважылі, аданілі. У пачатку трыцятых гадоў Ганну паслалі вучыцца ў саўпартшколу ў Магілёў, пасля на курсы марксізма-ленінізма пры ЦК КПБ. Пасля заканчэння яна працавала ў апарате Чырвонаслабодскага, а затым Рудзенскага райкома партыі, а перад вайной была накіравана на партыйную работу ў Заходнюю Беларусь, у Астравецкі раён... Вайну была ў эвакуацыі, у далёкім тыле ўзначальвала сельскі Савет, дапамагала пастаўляць для фронту ўсё, што патрэбна было ў перамозе над ворагам.

Цяпер, праз многа гадоў, прыемна ўспамінаць усе тыя нялёгкія шляхі, што пройдзены ў маладосці, усё зробленае на карысць людзям.

* * *

Кожны, хто быў у апошнія гады ў Радашковічах Маладзечанскай вобласці, не мог не чуць добрае, удзячнае слова пра Ганну Пракопаўну Пархоменку. Вось ужо больш як 10 год працуе яна тут на розных адказных участках партыйнай і савецкай работы.

— Цяжкім быў час, калі я ўпершыню прыехала ў Радашковічы, — успамінае Ганна. — Вайна прынесла шматлікія разбурэнні і страты. Асабліва была ў заняпадзе сельская гаспадарка. Тут яшчэ ніколі не было калгасаў. Вось чаму перад райкомам партыі паўстала вельмі цяжкая задача — перавесці сялянства раёна на шлях калектывнага жыцця. Некаторы час у сялян была яшчэ вельмі моцная звычка аднаасобніка. Становішча абстралялася і тым, што ў паасобных сельсаветах быў развіты бандытызм — спадчына вайны.

Памятаю такі выпадак. Прыбыла я ў вёску Салаўі Гіравіцкага сельсавета. Гэта адзін з самых аддаленых куткоў раёна. Людзі ўжо ведалі, што гутарка пойдзе наконт арганізацыі калгаса, і на сход сабраліся арганізавана. Па тварах было відаць, што многія шчыра жадаюць пайсці ў калгас. Але нейкая нябачная сіла скоўвала іх, прымушала маўчаць. Многія з заклапочаным выглядам снівалі з хаты ў хату. Мне так нічога і не ўдалося вырашыць у той вечар. Пасля толькі я дазналася, што ў вёску прыбылі бандыты — браты Мяцельскія. Яны пагражалі сурова расправіцца з тымі, хто пойдзе ў калгас.

Ноччу ў доме, дзе я спынілася нанач, раптам затрашчалі дзверы і завінелі шыбы ў вокнах. Я ведала, што мяне чакае, калі траплю ў лапы бандытаў. Але выручыла гаспадыня. Яна хуценька вывела мяне ў кухню, нячутна адчыніла акно, што выходзіла ў сад, праз яго вылезла я і такім чынам апынулася ў небяспецы. Пакуль бандыты ламаліся ў дом, я была ўжо далёка.

Раніцою звярнулася да органаў бяспекі, і калі пагроза з боку бандытаў была ліквідавана, людзі з ахвотай сталі падаваць заявы аб прыняцці іх у калгас...

Цяпер Ганна Пракопаўна ўзначальвае Радашковіцкі гарпасялковы Савет. Нягледзячы на свой узрост, у яе сотні розных спраў.

Вялікая работа вядзецца гарсаветам па добраўпарадкаванню райцэнтра. У гэтым годзе, як расказвае Ганна Пракопаўна, у горадзе пасаджана каля тысячы дрэўцаў, азяле-

ненны два скверы, засыпаны гравіем папсаваных участкаў дарог.

— Прыгажэе наш райцэнтр, — з радасцю гавораць мясцовыя жыхары.

— Цяжкая, але радасная праца з людзьмі, — гаворыць сама Ганна Пракопаўна. — Часам здараецца такое, што ніякімі адміністрацыйнымі мерамі не дапаможаш. А дапамагаць тым, хто не ўмее жыць, трэба. Асабліва моладзі. У нас няправільна некаторыя лічаць, што ў асабістае жыццё не трэба ўмешвацца. А калі яно бруднае? Калі яго можна напавіць, наладзіць? Не, ой як трэба ўмешвацца. Скажу адно: трэба дапамагаць прыгожа жыць. Вось і нядаўна было. Жылі, любіліся, аж зайздрасць і старога брала, ды ні з таго, ні з сяго і сваркі пачаліся. А хіба прыгожа бачыць, калі маладыя сварача, тым больш у такі час, калі толькі жывы ды песні спявай? Гэта я кажу пра сваіх вельмі блізкіх знаёмых І. і М. Р. Ён часам вып'е і лішняе слова скажа. А яна таксама ў даўгу не хоча заставацца. Вось так і пачалося.

А галоўнае ж, бачу я, кахаюць яны адзін аднаго. Спрабавала з імі спачатку гаварыць паасобку. Нічога не выйшла. Потым запрасіла іх да сябе на кватэру, быццам у госці. Расказала, якія цяжкія перанесла сама і мае аднагодкі, расказала пра жыццё многіх маіх блізкіх людзей. І дапамагло. Пасвятлелі твары, веселейшымі сталі ўсмешкі аднаго і другога. А цяпер так і павялося: дзе якое між імі непаразуменне — ідуць прасіць мяне дапамагчы вырашыць.

...Аднастайна цікае на стала гадзіннік. Б'е ў акно золкі вецер. Але Ганна любіць вось такія вечары. Колькі думак з'яўляецца, колькі ўспамінаў пралывае перад табой!.. Дзе ж вы цяпер, дарагія, родныя, з кім звязаны жыццёвыя сцэжкі? Пэўна, адпачываюць спакойна ў гэты позні непagodлівы вечар... А можа так, як і яна, удумліва думаюць аб жыцці, асэнсоўваюць зробленае, будуць планы на будучае... Дзе ж вы цяпер, сябры, з якімі яна, Ганна, былая парабчанка, будавала шчасце? Не, не асабістае, будавала агульнае шчасце, каб людзей ніколі не пакідала ўсмешка,

каб ім добра жылося... Знала Ганна, што некаторыя сябры, з якімі звязваў яе лёс, не дачакаліся асабіста ўбачыць тое сапраўднае шчасце, якое бачыць цяпер яна. У вайну, змагаючыся з нямецкімі фашыстамі, мужа загінулі камуністы Мікіта Васільеў, Панцеляймон Падабед, Іван Шынкарэвіч, Алесь Хамічоў, Алесь Забарыкаў і іншыя. З імі яна, Ганна, не шкадуючы ні сіл, ні здароўя, умацоўвала і абараняла родную Савецкую ўладу... Спіце ж спакойна, родныя. Вас ніколі не забудуць тыя, хто вольным і шчаслівым гаспадаром ходзіць па зямлі. Вашу справу надзейна берэ ў свае рукі маладая, жыццяздольная, загартаваная змена...

Колькі маладых, гарачых, шчырых сэрцаў, гатовых на любую справу, выхавала за гады сваёй працы і яна, Ганна! Штодзень да яе прыходзяць людзі. Знае Ганна, што ў кожнага з іх сваё жыццё, свае думкі, свае радасці і гора. Да любога наведвальніка яна адносіцца чула, стараецца ва ўсім дапамагчы. І людзі плацяць удзячнасцю. Такі ўжо чалавек — на добрае адказваць добрым.

З РЕДАКЦЫЙНАЙ ПОШТЫ

Калі любіш справу...

НАБРАЎШЫ поўныя кашы сіласу, дзяўчаты хутка разносілі яго па кармушках.

— Ну, ласуйцеся! — звяртаючыся да кароў, сказала Мар'я Карпейчык. — Табе, Рабка, і гэтага даволі, а табе, Красуля, трэба дадаць.

Не паспела даярка адвярнуцца, як на яе плячо лягла нечая рука.

— Пачакай, Маня! — сказала Ліда Арцюховіч. — Чаму ты столькі сіласу ёй наваліла?

— А як жа? — здзівілася Карпейчык, якая зусім нядаўна прышла на ферму. — Ты толькі глянь, Ліда, якая яна сімпатычная. Нават лысінка на лобе, як зорачка, свеціцца. Гэта ж мая любіміца.

— Не разумею цябе. Першацёлак карміць трэба пароўну. Іншая справа — дойных кароў. Якая з большым малаком, той можна і дадаць. Памятай гэта.

— А можа мая Красулька будзе найлепшай каровай! Ды і чаго ты, Ліда, цікуеш за мной? Відаць, баішся, каб не абагнала, — крыху пакрыўджана сказала Мар'я.

— Табе ж добра хачу.

Ліда больш нічога не сказала сяброўцы і ўпотаі сачыла за кожным яе крокам. Адчуваючы гэта, Мар'я старалася не парушаць правіл і ў сваю чаргу прыглядалася да Ліды, пераймала яе спрыт і вопыт.

...Ліда Арцюховіч стала даяркай з 18-гадовага ўзросту. Спачатку і рукі балелі, і спіна ныла. Даводзілася недасыпаць, адмаўляцца ад спакусы схадзіць на вечарынку.

За першы год дзяўчына надала толькі па 864 літры малака ад кожнай каровы.

— Вельмі мала, — уздыхнула Ліда, калі на сходзе падводзіліся гадавыя вынікі.

— А за якія ж паказчыкі будзем змагацца цяпер? — спытаў даярку загадчык фермы.

— Паўтары тысячы літраў дам! — упэўнена адказала даярка.

І слова стрымала. Паказчыкі ў яе раслі і раслі. Цяпер камсамолка Арцюховіч — перадавая даярка ў калгасе імя Гарбачова. Летась надала па 2800 літраў малака і сёлета ўпэўнена набірае тэмп.

— Скажы ўсё ж, Ліда, як табе ўдасца абганяць нас? — пытаюць даяркі сваю сяброўку.

— Я на кароў не крычу, як ты, Нюра, у час дойкі. Мая Красуля не аддасць малака, калі хто-небудзь побач

гутарыць моцна. Але галоўнае — раздой. Глядзі, колькі трэба даваць сакавітых кармоў і канцэнтратаў. Прыбавіць карова малака — прыбаўляй канцэнтратаў. Зменшыць надоі — шукай прычыну, мяняй рацыён.

...Раніца. Слабое святло ліхтара залаціць пасланую салому, рассыпае блікі па белай скуры цяляці. Яно, хістаючыся на слабенькіх ножках, торкае галоўкай у вымя маткі, спраўляе сваё першае снеданне.

Побач, склаўшы на каленях рукі, прысела Ліда ў халаце. Відаць, нялёгкай была для яе ноч. Дзяўчына адняла цяля і занесла ў станок. Сама пайшла ў пакой адпачынку, села на лаўку і задумалася. Успомніла, як ездзіла ў Маскву на УСГВ, хадзіла па павільёнах, пераймала вопыт перадавікоў. І тут, каля аднаго са стэндаў, прывязаўся да яе нейкі амерыканскі карэспандэнт — распытваў, запісваў нешта ў бланкот, шчоўкаў апаратам. Аднак так нічога і не зразумеў гэты клятчасты джэнтльмен. Ужо развітвацца пачалі, а ён усё дапытваўся: «Хто ж вы такая, місіс? Радавая калгасніца ці вучоны селекцыянер, работніца дзяржаўнага апарата ці партыйны работнік?»

«Эх, заакеянскі містэр, — падумала Ліда. — Відаць, цяжка даецца табе наша азбука. Не можаш зразумець, у чым наша сіла. Не зразумець табе і таго, як гэта я, прастая даярка, з'яўляюся дэпутатам раённага Савета, двойчы адзначана ўрадавымі ўзнагародамі.

— Пайшлі, — паклікалі Ліду сяброўкі.

Ліда падхапілася. Пачыналася ранішня дойка.

В. БЫЧОК

Любанскі раён.

Вялікае дзякуй

Я інвалід другой групы. Па старасці павінна была перайсці на пенсію, але ў мяне не хапала дакументаў. Трэба было ехаць на месца былой работы — у Брагін. І вось вельмі чула да мяне аднёсся загадчык Фрунзенскага райсабеса г. Мінска тав. Ільін. Ён мне добра растлумачыў, што і як рабіць, па яго распараджэнню мне выдалі 150 рублёў на дарогу. Такім чынам я даведку дастала, і пенсію па старасці мне аформілі. У райсабесе вельмі чула аднесліся да мяне, хворага чалавека, выдалі пецёўку ў Нясвіж, дзе я падлячылася.

Бацькоўскія клопаты і чуласць аб старых людзях магчымы толькі ў нашай краіне. Мне хочацца сказаць вялікае дзякуй нашай партыі і Савецкай уладзе за тое, што наша старасць забяспечана.

Елізавета АДАМСКАЯ

З нежма Асвенціма...

Ёсць меткі, над якімі траціць уладу нават час. Я нашу такую метку на левай руцэ. Вось яна: «79716». Гэта мой лагерны нумар. Нумар, выпалены на маім целе і ў сэрцы пякельнымі пакутамі Асвенціма...

Нават сотай, тысячнай долі перажытых жудасцей немагчыма расказаць. Хоць нішто і не забылася. Не забыліся пачварныя печы-крэматорыі, у якіх ні на адну гадзіну не спынялася «работа», і дзень і ноч, дзень пры дні, цэлых месяцы, якія складалі гады, не ведалі прыпынку гэтыя фабрыкі смерці...

Кажуць, цяпер Асвенцім ператвораны ў музей смерці і пакут... Аб гэтым сведчаць горы абстрыжаных жаночых кос, горы дзіцячага абутку і прадметаў самага разнастайнага ўжытку...

Бязмоўныя сведкі былых чалавечых пакут і смерці і цяпер адбіраюць у людзей мову і падкошваюць ногі...

А што ж адчувалі і перажылі самі пакутнікі Асвенціма?

Гэта немагчыма расказаць, як немагчыма забыць, як немагчыма і маўчаць...

Разам са сваёй старэйшай

сястрой, Аўгіняй, і братам-падлеткам, Пецем, я трапіла ў Асвенцім у лютым 1944 года... Першае, што мы ўбачылі, апынуўшыся ў варотах гэтага пекла, — машыну, набітую, як дрывам, чалавечымі целамі... з абдзёртай скурай... Нашы пачуцці ў тую хвіліну нельга апісаць словамі.

Такія відзішчы потым чакалі нас амаль штодня.

...Потым і нас накіравалі на «самаапрацоўку». Павялі па кабінетах, дзе па чарзе ў нас абстрыгалі валасы, вырывалі, у каго былі, залатыя зубы і каронкі, адбіралі медальёны, пацеркі, завушніцы. Пасля заставалася прайсці апошняю працэдуру — прыняць «душ» (апынуцца ў газавай камеры) — як усё канчалася. Аднак чамусьці паследаваў загад аднаго з эсэсаўцаў прыпыніць на час «работу», г. зн. даць «перадышку» крэматорыям... Жудасны прывід смерці адступіў ад нас, але ці надоўга? І колькі разоў потым кружыўся над намі гэты прывід!

У лагеры былі два жорсткія кайты з ліку зняволеных — немка Мар'я і полька Стэня, якія збівалі бязлітасна кожнага.

Удовы дзвюх войн.
Карціна нямецкага мастака М. Лінгера.

Адзін раз Стэня хацела спаліць мяне за тое, што ёй здалося, быццам я паправіла наголаты на руку нумар «79716», але, пераканаўшыся ў сваёй памылцы, пакінула мяне ў жывых.

У лагеры збівалі нас усе, каму было не лень: эсэсаўцы, блоказія.

У крэматорыі таксама працавалі зняволеныя пад кантролем эсэсаўцаў. Калі транспарт са зняволенымі не прыходзіў, бралі ўсіх слабых з лагера і спальвалі іх у крэматорыі. Эсэсаўцы ля варот старанна правяралі тых зняволеных, якія ішлі з работы, і хто здаваўся ім слабым і непрацаздольным, — адводзілі ў бок, накіроўвалі ў асобы блок, а ўначы вывозілі на машынах у крэматорый і спальвалі.

Раніцай паўз строй жанчын праходзіў лагерны доктар, адшукваючы тых, хто, на яго думку, далей працаваць быў не здольны, і адпраўляў у асобы блок, а адтуль у крэматорый. Зразумела, што кожны імкнуўся не хварэць і не трапляць на медпункт (рэзёр).

У рэзёры былі такія аддзяленні, як донарскае. Туды бралі найбольш маладых і моцных, а таксама падлеткаў і дзяцей. Іх добра кармілі, трымалі ў чыстаце і кожны дзень бралі кроў; бралі да таго часу, пакуль лічылі патрэбным. Потым іх палілі ў крэматорыях, а на іх месца бралі «свежанькіх».

Былі тут і такія лабараторыі,

дзе на людзях праводзіліся самыя неймаверныя доследы. На шчотачнай фабрыцы, напрыклад, было аддзяленне, дзе з чалавечай скуры рабілі хром, а з тлушчу — вазелін...

Нам казалі, як у 1942 годзе ў Асвенцім прыгналі некалькі тысяч рускіх ваеннапалонных, страшэнна змучаных, паўжывых. Іх выгналі ў поле і прымусілі капаць велізарны роў... Так іх і закапалі ў тым рове напаяжывымі... Калі мы хадзілі працаваць у поле, то заўсёды праходзілі паўз тое жудаснае месца, дзе нават трава не расла, а калі чалазек ступаў там нагою, то зямля калыхалася, быццам і ёй было балюча ад тых жахаў.

Недалёка ад гэтай жудаснай магілы, з ямы, дзе палілі старых і дзяцей, выцякала рэчка. Толькі замест вады яна несла чалавечую кроў.

Колькі разоў я была на вальаску ад смерці, ад тых дзвярэй, з якіх у Асвенціме ніхто не выйшаў жывым... Мяне і маіх сяброў — пакутнікаў Асвенціма — выратаваў вялікі Дзень Перамогі над фашызмам.

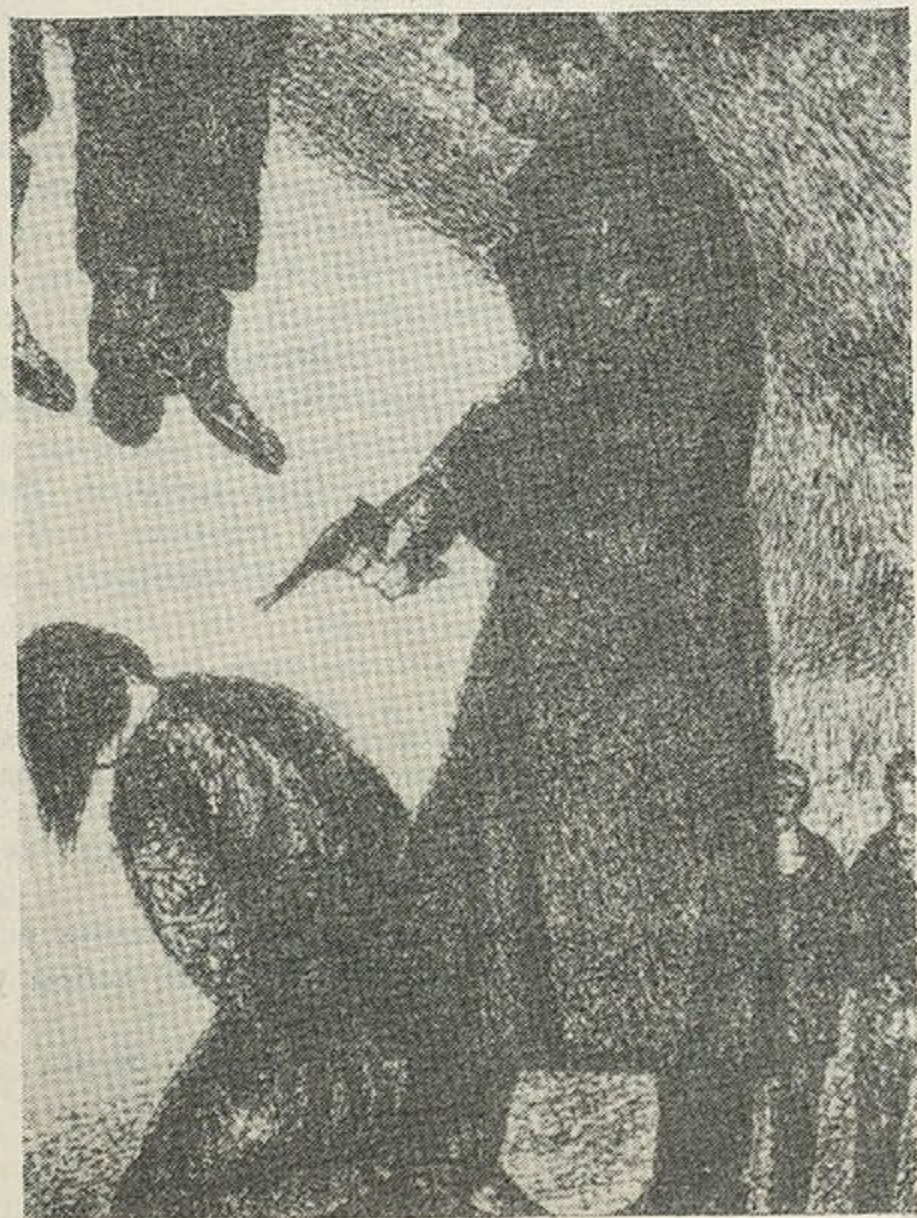
А колькі людзей не дачакалася гэтага дня! Колькі іх праглынулі печы Асвенціма!

Людзі — жанчыны і мужчыны, старэйшае пакаленне і юнакі, не забывайце іх!

Не забывайце, што яны былі ахвярамі вайны!

Ганна МАКЕЕВА

Мінск.

ВЯРНУУШЫСЯ дадому, Фёдар Максімавіч паклаў стопку сшыткаў на стол і неяк з недавер'ем глянуў на гадзіннік. Стары гаспадарскі гадзіннік, нібы адчуў яго позірк, зашыпеў і хрыпла прабіў тры разы. Цягнік прыбывае а пятай: яшчэ ёсць час. Фёдар Максімавіч зняў пінжак і прылёг на канапку, але не прайшло і хвіліны, як устаў. Не, тут не да адпачынку! Сёння прыезджае Маша, і ён павінен сустрэць яе. Больш месяца знаходзілася яна ў Ленінградзе, і што з ёй — невядома. Чаго толькі не перадумаў за гэтыя дні. А яна, Маша, так толкам і не напісала яму. Усё ўхілялася ад галоўнага, рабіла выгляд, быццам з ёй нічога і не адбылося. А можа проста не хацела напісаць? Баялася разварэдзіць і без таго цяжкую рану ў яго сэрцы? Устрыжыць яго недаверлівую натуру? Вось і ў тэлеграме — зусім суха: выязджаю, сустрэкай...

Фёдар Максімавіч спалохана азірнуўся на сцяну, дзе вісеў календар: ці не пераблытаў ён дату? І пачаў збірацца.

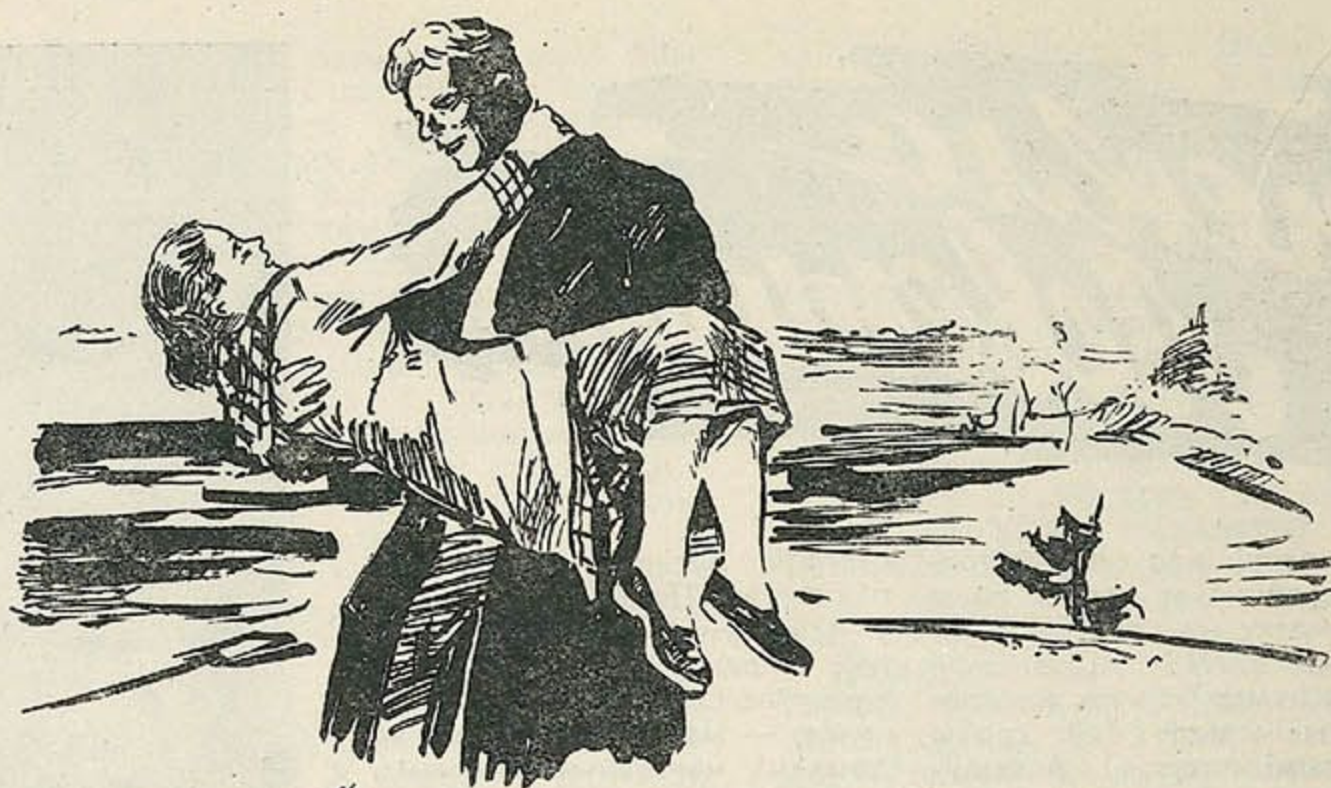
Да станцыі, калі пайсці палявой дарогай, сорак хвілін хады. А нацянькі і таго менш. Варта абысці балота, павярнуць за лясом, і там — станцыя. Ён прайшоўся па дварэ, пастаяў ля брамкі і павярнуў на палявую. Крыху далей, затое сушэй. Ды і куды спяшацца, усё роўна прыдзецца чакаць.

Ішоў павольна, курыў, разглядаў руны. Але збожжа не захапляла. Яго думкі ляцелі насустрач Машы. Увесь час думаў аб ёй. То ўяўляў яе вясёлай і радаснай, якой звычайна бывала дома, то сумнай і бездапаможнай, вартай спагады і жалю. Вобраз Машы неадступна праследаваў яго, крочыў побач, не даваў забыцца, падумаць аб нечым іншым, пабочным, не звязаным з ёй.

Вышаўшы на ўзгорак, Фёдар Максімавіч загледзеўся ўдалеч. Там, за бронзавымі стваламі сосен, — сіне-цёмнае палатно ракі. Далей насып... І зноў штосьці цяжкае, панурае навалілася на плечы, не даючы выпрастацца. Зноў успомнілася ўсё, што здарылася з Машай.

...Надыходзіла вясна. Амаль да паловы красавіка дзьмулі вятры, засцілаючы неба цяжкімі хмарамі. Але васьм вятры сціхлі. Хмары пакрыху рассяваліся, і праз іх усё часцей праглядала сонца. О не, яму ніколі не забыць таго дня!.. Устаўшы раніцай, ён радаваўся прыходу цяпла. На вуліцы цурчэлі ручаі, звінелі дзіцячыя галасы. Чародка падлеткаў памкнулася да ракі: уначы крануўся лёд.

У той выхадны дзень і яму і Машы не хацелася сядзець дома. Яны таксама пайшлі агародам да насыпу, адкуль было добра відаць крыгаход. Узняўшыся за рукі, доўга стаялі поплец, пазіраючы на бушаванне стыхіі. Рака шумна варочала

Маша

Аляксандр ЛАЗНЯВЫ

Апавяданне

Мал. Ю. Пучынскага.

крыгі з боку на бок, глуха стагнала, пенілася, шалёна рвалася ўперад.

Маша была асабліва вясёлая: спявала, смяялася, пераймала жаўранка, што звінеў над галавой. А то раптам пачынала скакаць, як дзіця, або хапала мужа за руку і цягнула ў канец насыпу, сама не ведаючы навошта. Фёдар Максімавіч упіраўся, напускаў на сябе сур'ёзнасць, але тут жа забываў свой намер і ўжо бег з ёю побач. Вось ён абагнаў яе, спыніўся і, падхапіўшы на рукі, панёс да кручы.

— Ну, развітвайся! — пагражаў ёй, разгрукваючы на руках, нібы рыхтуючыся кінучь у ваду.

Маша ўсміхалася:

— Кідай!..

Фёдар Максімавіч здрыгваўся і спехам адступаў назад: як бы і сапраўды не ўпусціць жонку з кручы. Ён нёс яе далей на касу і асцярожна апускаў на ногі.

Стомленыя, але задаволеныя, вярнуліся яны да сябе ў пакой. У пакоі здавалася цёмна з вуліцы, хоць ён быў самы светлы ў доме. Гэты невялікі пакой Фёдар Максімавіч наняў, яшчэ будучы халасцяком. Гаспадыня, старая Кузьміха, ахвотна ўступіла яго настаўніку. «Жывіце на здароўе, — гаварыла яна. — Дай бог добрую жонку!». А ён тады яшчэ і не думаў жаніцца. Але васьм — ажаніўся. З прыходам Машы ў пакой многае перамянілася. Яна пабяліла сцены, пафарбавала падлогу. На падаконніку з'явіліся гартэнзіі. І што асабліва падабалася яму: Маша прывезла этажэрку, і цяпер іх асноўнае багацце — кнігі — змяшаліся, склаўшы салідную бібліятэчку. Сярод падручнікаў па медыцыне аказаліся настаўленні па методыцы мовы і літаратуры, творы Ушынскага і Макаранкі...

У гэтыя веснавыя дні яны збіраліся неяк адзначыць першую гадавіну сумеснага жыцця. І шкада, бацькі Фёдара Максімавіча не змогуць прыехаць: занядушала маці. А Машы так хацелася з імі сустрэцца: у яе ж зусім няма родных. Бацька загінуў яшчэ ў гады вайны, маці памерла...

— Затое ў нас шмат сяброў! — падхопіваў Фёдар Максімавіч, бачачы, што Маша засумавала.

Яна схіляла галаву да яго на плячо, услухоўвалася ў яго спакойны голас і ўнутрана радавалася: усё-такі добры ў яе муж...

— А ты ведаеш, — раптам загаварыла яна, — жонка таго

трактарыста... памятаеш, да нас заходзіў?.. Блізнят нарадзіла. Абедзве дачкі... Забаўныя! Не, цяпер я не баюся... Сама прымала. — Яна пацерлася сваімі мяккімі валасамі аб яго падбародак і, зірнуўшы ў вочы, дадала: — Вось бы нам дзяўчынку...

— Сына, сына, — цярэбачы яе за скроні, загаварыў Фёдар Максімавіч.

Закіпеў чайнік. Фёдар Максімавіч ускочыў з крэсла і ўзяўся збіраць на стол. Маша смяялася, што ў яго выходзіла ўсё не так. Хлеб ён наразаў не лустачкамі, а акрайцамі. Чай заварыў вельмі крута, усыпаўшы ў чайнік амаль ці не ўвесь пачак. Абрус паслаў навыварат. Урэшце яна не вытрымала і пачала перарабляць усё па-свойму. У гэтую хвіліну дзверы нечакана расчыніліся, і ў пакой увайшоў яшчэ малады, але даўно няголены мужчына. Ён нават не прывітаўся і пачаў пытаць, ці жыве тут акушэрка. Па яго цяжкаму дыханню можна было зразумець, што ён спяшаўся і што ў яго дома напэўна нешта здарылася.

— Жонка памірае, — загаварыў мужчына, пераводзячы дыханне. — Нарадзіла і памірае...

Ён гаварыў яшчэ аб нечым. Але ўсё ўжо было сказана. Маша апранулася і першай выйшла з пакоя. Усё гэта адбылося так хутка, што Фёдар Максімавіч не паспеў нават спытаць, куды ёй трэба ехаць. Ён адставіў шклянку ўбок. Пацягнуўся да акна. Зараз жонка сядзе ў воз, і чалавек, у якога такое гора, паімчыць яе, пасцёбваючы коней, кудысьці ў іншую вёску. Але дзіўна, ні воза, ні коней не відаць. Не відаць і Машы... Куды ж яны?.. Фёдар Максімавіч выйшаў на двор. Зірнуў за вароты — нікога. Прайшоў у агарод і ўбачыў дзве фігуры, якія маячылі ўжо ля самага насыпу. «Хворая, выходзіць, там... на тым баку? Яны — на лодцы!..» — пранеслася ў галаве. Ён упершыню падумаў аб небяспецы. «Але як жа інакш? — наплывала думка. — Ісці на мост — не паспеець...». Ён спахапіўся і пабег услед. І калі, нарэшце, выбраўся на насып, лодка ўжо адплыла і аддалялася, трымаючы напрамак на Красцы. Маша бачыла яго, яна сядзела на носе лодкі і махала рукой.

Фёдар Максімавіч спыніўся ля самай вады. Хацеў крыкнуць «Назад!», але з вуснаў гатова было сарвацца другое слова — «памірае». Ён задумаўся ў нерашучасці, гледзячы на лодку, на каламутную ваду, што бурліла вакол яе. А лодка ўжо — на сярэдзіне. Мужчына, седзячы на вёслах, смела кіруе ёю паміж крыг. Вось ён рэзка тармазіць вёсламі, прапускаючы глыбу. Зноў мільгаюць вёсла. Да берага ўжо недалёка. Яшчэ два-тры намаганні!.. Фёдар Максімавіч нават пазайздросціў спрытнасці грабца. Але што гэта? Лодка ўздыбілася, данёсся глухі трэск. Лодка павалілася набок і зусім прапала. Але вось яна зноў паказалася, яе хутка панесла ўніз па цячэнню. Фёдар Максімавіч кінуўся ўперад, і што ёсць сілы закрычаў, машучы рукамі. Ён не заўважыў, як апынуўся па пояс у вадзе, але аб сабе не думаў. Там, ля левага берага топіцца жонка, і ён бясільны што-небудзь зрабіць для яе выратавання. Ён толькі крычаў і махаў рукамі. Нарэшце, сабраўшыся з думкамі, пабег у бок моста. Але прабежышы крыху, вярнуўся назад. Да моста сем кіламетраў... «Што ж рабіць?», — пытаўся ў сябе і не знаходзіў адказу. А там, на левым беразе, ужо з'явіліся нейкія людзі. Яны падхапілі і панеслі некага ў крайнюю хату. Фёдар Максімавіч зноў закрычаў, але голас яго тануў у злавесным шуме ракі, яго ніхто не чуў.

За лесам патухлі апошнія праменні сонца, пачало хутка цямнець. Ён пастаяў крыху і, крута павярнуўшыся, пабег у бок моста.

Але, перш чым дабрацца ў Красцы, прайшло па меншай меры гадзіны чатыры. Мокры, смяротна змораны, увайшоў ён, нарэшце, у хату, дзе ляжала парадзіха. Старая, што сядзела ля дзіцячага ложка, сказала, што з акушэркай дрэнна, што яна, напэўна, ужо ў горадзе.

Людзі, якія выратавалі Машу, далі ёй пераапануцца, і яна, баючыся страціць час, пачала завіхацца ля парадзіхі. І ўжо потым, калі ўсё было зроблена і жанчына супакойлася, Маша раптам зблелала, упусціла шклянку з рук і павалілася на падлогу. Тут жа запрэглі коней, і гаспадар сам павёз яе ў раённы цэнтр.

Доўга і пакутліва прабіваўся Фёдар Максімавіч па раставых палях і густых пералесках, стараючыся выбрацца да шашы. Потым ехаў на машыне. Ён знайшоў Машу раніцай у раённай бальніцы. Каля яе сядзела сястра з пачырванелымі павекамі; яна, відаць, не спала ўсю ноч. Маша пазнала мужа, але не магла вымавіць ні слова і нічога не чула. З'явіўся ўрач і пачаў супакойваць Фёдара Максімавіча, сцвярджаючы, што спалох праходзіць і што тут нібы нічога сур'ёзнага не здарылася...

Мінула некалькі дзён. Урач аказаўся не ў сілах вярнуць мову і слых акушэрцы. Але ён па-ранейшаму супакойваў Фёдара Максімавіча. Машу адправілі ў абласны горад, а крыху пазней — у Ленінград.

І вось яна едзе дадому. Значыць, усё ў парадку. «Ну, вядома, хто ж хворую выпіша!» — разважаў Фёдар Максімавіч. Ён нават павесялеў і яшчэ хутчэй закрочыў да станцыі.

З паўгадзіны хадзіў па пероне ўзад-уперад і ўсё ўяўляў, як сустрэнецца з ёй пасля такой доўгай разлукі. А потым... потым яны возьмуцца за рукі і пойдучь поруч полем у сваё Мятліна. А як добра зараз у полі! Над белай пенай грэчкі гудуць пчолы. Наліваецца жыта. Рэзкі духмяны водар стаіць у пералесках...

З-за ляска паказаўся цягнік.

Фёдар Максімавіч паправіў гальштук. Маша заўсёды рабіла яму заўвагу наконт гальштука. Гальштук чамусьці ўвесь час ссоўваўся ў яго набок.

Пачуўся гудок паравоза. Загулі рэйкі. Яшчэ хвіліна-дзве, і ён убачыць яе. Напэўна змянілася. Не, чаму? Яна ўсё такая ж! Ну, вядома, такая! Тоненькая, усміхаецца, з завітушкамі на патыліцы.

Цягнік пачаў спыняцца. Фёдар Максімавіч пайшоў уздоўж вагонаў, зазіраючы то ў адно, то ў другое акно. Дзе ж яна? Можна не прыехала? Прайшоў амаль ці не да палавіны цягніка, а яе ўсё не відаць. І раптам кінуўся да дзвярэй, дзе тоўпілася група пасажыраў. Там, у глыбіні тамбура, паказалася Маша. Яна была ў той жа чорнай сукенцы. На яго зірнулі тыя ж вочы. Але што з імі, з яе вачыма? Яны сумныя, не такія, як раней...

— Маша!

Яна працягнула да яго рукі. Губы яе бязгучна ўздрыгнулі. Страшэнная дагладка ўдарыла Фёдара Максімавіча ў самае сэрца. На ілбе ў яго выступілі кроплі поту. Але Маша раптам слаба ўсміхнулася і сказала: «Добры дзень!»

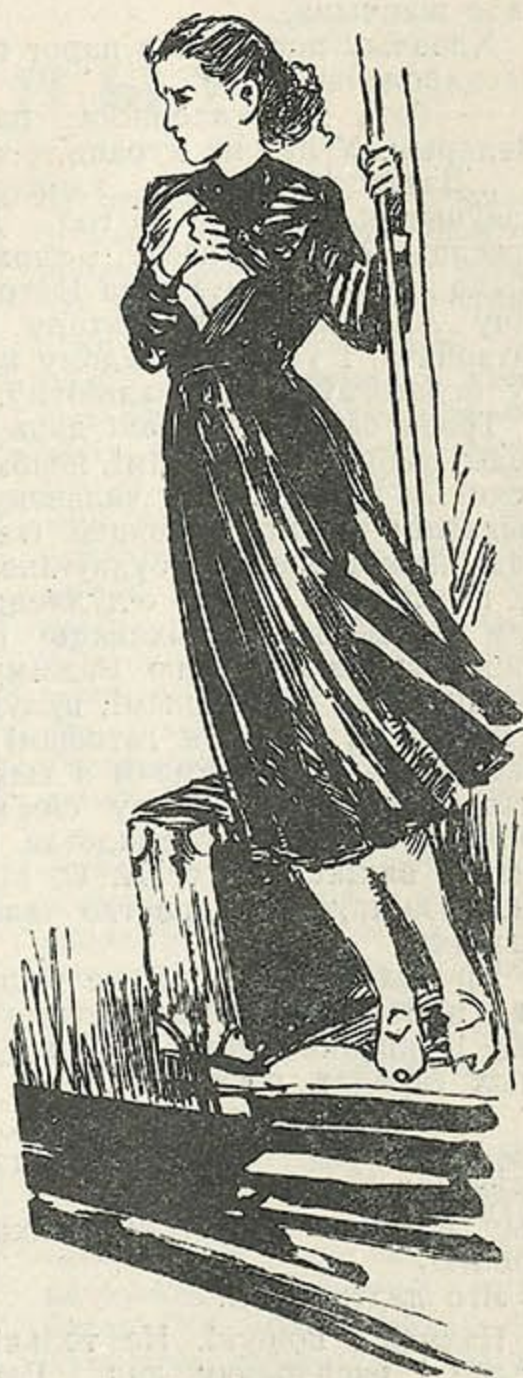
— Уф-ф! — выдыхнуў ён, выціраючы пот з ілба. — Дык чаму ж ты не пісала? Чаму не адказвала на мае пытанні?..

Маша маўчала.

— Чаму?..

І ўсё зразумеў: засталася глухой. Няўжо назаўсёды?..

Ён абхапіў яе галаву рукамі, прыціснуў да грудзей, нічога не заўважаючы навокал, ні цягніка, які крануўся, ні людзей, якія кудысьці спяшаліся — у сваю дарогу.

Першыя крокі...

...Выкурыўшы папяросу, Валеры моўчкі развітаўся з маці.

Яны курылі абое ў гасцінай школы-інтэрната, куды прывезлі Валерыя: маці, якая страціла надзею на выпраўленне сына, і шасцікласнік Валеры—гразы быхавіцкіх настаўнікаў, які меў ужо некалькі прыводаў у міліцыю.

Магчыма, па кольцах дыму ад папяросы маці і можна было б здагадацца аб ходзе яе сумных думак—аб рана памёршым мужы, заўсёды заклапочаным лёсам людзей, якімі даверылі яму кіраваць, аб шчодрасці растрэчанай для іншых увазе, якой ужо не заставалася для сына.

— А сама? Хіба была я сапраўднай маці Валерыку?

Вечныя пасяджэнні, нарады. Чым жыве дзіця, што яго хвалюе, яго мары, планы. Хто, нарэшце, былі яго сябры?

— Не хапала часу для свайго дзіцяці!—з запозненай горыччу гаворыць сабе жанчына.

Хлопчык пераступае парог гасцінай насяржана.

— Гэта твая апошняя папяроса, Валерык. У нас не кураць,—чуе ён.

...Дзвесце дзесяць хлопчыкаў і дзяўчынак ад 7 да 15 год. Дзвесце дзесяць розных лёсаў, характараў. Было над чым задумацца Пятру Львовічу Алескаму—дырэктару школы-інтэрната, і ўсяму маладому калектыву педагогаў і выхавальнікаў.

Трэба было не толькі даць дзецям веды, узброіць навыкамі, неабходнымі ўсякаму культурнаму чалавеку, але і выхаваць з гэтых дзяцей (такіх непадобных і розных) будаўнікоў новага грамадства, якое з'яўляецца ідэалам чалавецтва. Выхаваць іх так, каб яны любілі сваю Радзіму, былі гуманнымі і сумленнымі, праўдзівымі і мужнымі, заўсёды гатовымі дапамагчы таварышу. Разам з тым трэба было замяніць кожнаму сям'ю—тую прывітную ячэйку грамадства, дзе, як сказаў вялікі педагог А. С. Макарэнка, «рэалізуецца характэрнае чалавечае жыццё».

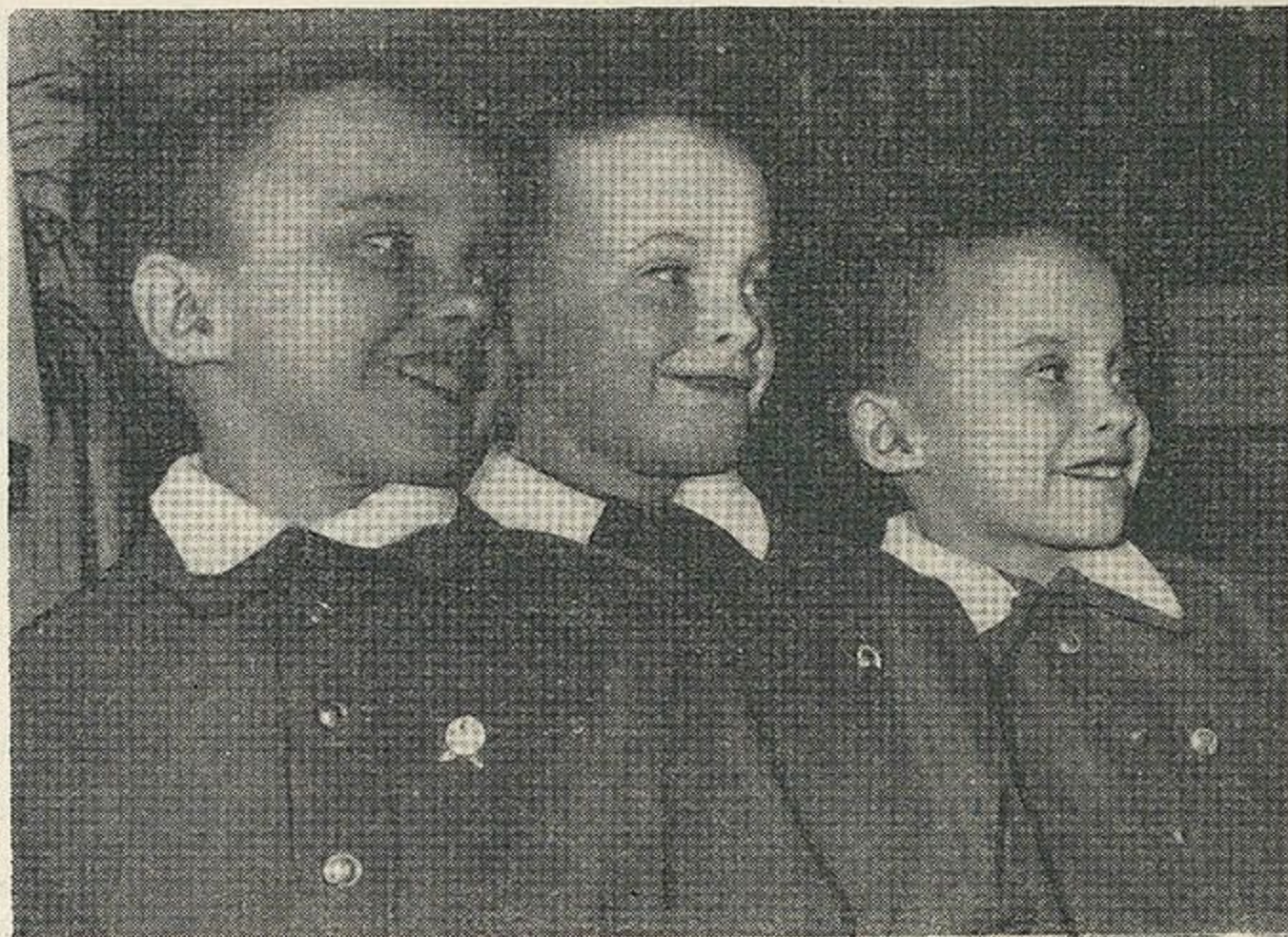
Пракладзеных дарог не было. Наўрад ці можна назваць вопытам гадовае існаванне школ-інтэрнатаў у іншых гарадах рэспублікі.

— Не беларучак гадаваць, даць дзецям усю паўнату дзіцячых радасцей,—так Пётр Львовіч вызначыў галоўны напрамак выхаваўчай работы.

Яго падтрымалі.

Пачаліся пошукі. Не толькі ў рэжыме і распарадку дня. Гэта прасцей! Шукалі шляхоў да сэрца дзіцяці (а іх знаходзяць далёка не ўсе бацькі!).

Стварылі «братэрства». Старэйшыя бралі пад апеку пэўнага малага, сачылі за тым, каб ён акуратна апранаўся, дзяўчынкам дапамагалі заплетаць косы. (У школах-інтэрнатах Масквы маленькім адразаюць косы. Пётр Львовіч не жахаўся гэтага—не абразаем жа мы косы сваім дзецям! Калі і павінны быць чым-небудзь адмет-

Валерык, Косця і Паўлік — блізныя-трайняты. У школе-інтэрнаце яны адчуваюць сябе вельмі добра.

ныя выхаванцы школы, то хіба толькі сваёй ветлівасцю, акуратнасцю, культурай!)

У спальнях для маленькіх пасялілі па некалькі старшакласнікаў.

У Валерыя таксама былі падпечныя. Адчуўшы адказнасць, давер'е выхавальнікаў, хлопчык змякчыўся, стаў менш яршым. Але папяросу ўсё ж закурыў. Закурыў у падвале, шукаючы перадсмяротныя надпісы былых вязняў гестапа. Але тут жа сам і раскажаў Пятру Львовічу. Папяроса была сапраўды апошняя.

Малыя былі ў Валерыя, як ён вучыцца. «Няёмка было казаць, што на тры, хоць дома тройка больш чым задавальняла, а ў інтэрнаце і за чацвёрку сорамна»,—аднойчы ў адкрытай гутарцы прызнаўся Валерык выхавальніку Уладзіміру Васільевічу Курзанкову.

І калі за першую чвэрць мінулага навучальнага года ў школе не паспявалі 73 вучні, то сёлета ў трэцяй чвэрці такіх толькі 8.

* * *

Мы ўжо гаварылі аб галоўнай задачы, якую паставіў перад сабой калектыв: не гадаваць беларучак! Нават сямігадовыя самі засцілаюць сваю пасцель, прызвычаліся кожны дзень вільготным шматком выціраць пыл, праціраюць падлогу.

Роўна а 7 гадзіне 50 хвілін раніцы кожны стаіць ля свайго ложка. Члены савета, а сярод іх і Валерык Кілеся, разам з адказным дзяжурным выкладчыкам абыходзяць спальні і ставяць адзнакі. лепшай спальні ўручаецца вымпел. Ён ужо нярэдка бывае і ў першакласнікаў.

У інтэрнаце амаль поўнае самаабслугоўванне. Дзеці самі дзяжуряць на кухні, у сталовай, прыводзяць у парадак двор, высаджваюць кветкі і даглядаюць іх, працуюць на сваім прысудзібным участку.

Дзяўчынкі захапляюцца шыццём. Шыюць фартухі, нарукі, каўнерыкі. Ім давяраецца дробны рамонт адзежы. Разам з кастэлянкай цыруюць панчохі (цыраваць умеюць і хлопчыкі).

Выхавальнікам дапамагае піонерская арганізацыя. Сур'ёзна пастаўлена дамаводства. Дзеці прывучаюцца да ашчаднасці. З піонераў створаны брыгады па эканоміі электрычнасці, бялізны, абутку.

У шавецкім гуртку займаюцца 11 хлопчыкаў (кім бы потым ні быў, не дрэнна самому ўмець паправіць абутак). Урокі працы для хлопчыкаў праходзяць у добра абсталяваных сталярных і слесарных майстэрнях.

Пётр Львовіч і завуч Васіль Якаўлевіч Снітко заклапочаны цяпер перспектывамі інтэрната. Школа будзе адзінаццацігодкай. З яе выхаванцаў мэтазгодна рыхтаваць кадры для аднаго з бліжэйшых прадпрыемстваў: завода штучнага валакна ці стужка-ткацкай фабрыкі. Але нельга не ўлічваць і схільнасці дзяцей. Пакуль яшчэ мала яснасці ў гэтым пытанні. А шэфства швейнай фабрыкі імя Валадарскага над школай падобна хутчэй на адбыццё павіннасці.

— Далі пяць старых спісаных швейных машын і кропка. Нікога з шэфаў у інтэрнаце мы так і не бачылі.

* * *

З выкладчыцай англійскай мовы Эмай Львоўнай Котак мы заходзім у першы клас.

— Добры дзень,—вітае яна дзяцей па-англійску.

Першакласнікі адказваюць на той жа мове. Выклікаецца дзяжурны і дакладвае пра адсутных. Усім прапануецца ўзяць у рукі кнігі. Эма

Львоўна чакае, калі гэта зробіць кожны.

— Што трэба было зрабіць?—задае яна пытанне.

Адна за другой узнімаюцца рукі.

На стала—кубак, талерка, відэлец, нож, хлеб. Школьнікі называюць прадметы па-англійску, разыгрываюць маленькую інсцэніроўку, чытаюць байкі. Эма Львоўна папраўляе вымаўленне.

...У руках у яе звычайны дзіцячы чатырохкаляровы мяч. Вочкі дзяцей разгараюцца.

— Той, каму я кіну мяч, павінен вярнуць яго мне і паспець пры гэтым сказаць адно з вядомых яму англійскіх слоў. Калі хто-небудзь паўторыць ужо названае слова, усяму раду здымаецца ачко.

У класе ажыўленне і ў той жа час увага: трэба паспець злавіць мяч, сказаць замежнае слова ды і запомніць, колькі ачкоў знята ў кожным радзе. Вынік не дрэнны—у першым радзе знята адно ачко, у другім—тры, у трэцім—два.

Мы развітваемся з першакласнікамі.

— Гуд бай!—чуваць услед.

* * *

Школа-інтэрнат не мала ўвагі надае эстэтычнаму выхаванню. У калідорах шмат копій з карцін мастакоў-перадзвіжнікаў, вядомых савецкіх жывапісцаў. Ва ўбранстве класаў, спальняў адчуваецца густ. Пры інтэрнаце адкрыты філіял Магілёўскай музычнай школы. Па класу фартэпіяна займаецца 21 вучань, па класу баяна—13. Ёсць добры дзіцячы хор.

На ўроку выкладчыцы Вольгі Ільнічнэ Абоўскай мы пазнаёміліся з шасцікласнікамі Віктарам Гуляевым. За год хлопчык многа паспеў: іграе ўжо «Санаціну» Бетховена, «Валынку» Баха, «Казачок» Даргамыжскага. 14-гадовая Святлана Ільющэнка добра выконвае «Паланез» Агінскага, «Матушку-голубушку» Гурылёва, каваліну Людзімілы.

* * *

У інтэрнаце не знойдзеш выхаванца, які не любіў бы спорт. І ў гэтым

вялікая заслуга Віктара Сцяпанавіча Мяцеліцы—улюбёнага ў спорт чалавека.

У школе цудоўная гімнастычная зала з усімі спартыўнымі прыладамі, сто пар лыж, 35 веласіпедаў, канькі. Працуюць секцыі: баскетбольная, гімнастычная, лёгкаатлетычная, лыжная, канькабежная і веласіпедная. Заняткі па фізкультуры ўжо з першага класа вядзе сам Віктар Сцяпанавіч, а ранішняю гімнастыку давае інструктарам-старшакласнікамі.

Выхаванцы школы на веласіпехах наведвалі гістарычныя месцы вобласці, а летам абавязкова правядуць турысцкі паход у Бабруйск з прыпынкам і начоўкай у лесе, з сапраўдным вогнішчам і паходнымі кастрамі.

У паходзе прыме ўдзел і Валеры Кілеся—першы памочнік Віктара Сцяпанавіча Мяцеліцы.

Ніна КАТЛЯРОВА

г. Магілёў.

ПРАЧЫТАЙЦЕ ГЭТУЮ КНІГУ

Карысны вопыт

выхаваць з іх сапраўдных будаўнікоў камуністычнага грамадства. Дапамагчы ім у гэтым заклікана наша літаратура, стваральнікі якой імкнуцца зрабіць здабыткам бацькоў свае назіранні, вопыт у выхаванні дзяцей бацькамі, педагогамі, урачамі.

Нядаўна вышла ў свет невялікая кніжка Л. В. Пісаравай пад назвай «3 практыкі выхавання дзяцей». У ёй сабраны маленькія аповяданні—бытавыя сцэнкі, якія характарызуюць адмоўны і станоўчы вопыт выхавання дзяцей. Бытавыя сцэнкі, як гаворыць у прадмове аўтар, не выдуманы, а ўзяты з жыцця. Аўтар ставіць сваёй мэтай азнаёміць бацькоў з некаторымі практычнымі момантамі выхавання дзяцей.

Кніга пачынаецца бытавой сцэнкай «Я сам, я сам!». Дзіця ў два з паловай гады імкнецца да самастойнасці. Але не ўсе мамы разумеюць гэта. Часта яны стараюцца літаральна ўсё самі зрабіць за дзіця. Аўтар тлумачыць, чаму так нельга рабіць.

— Дзіця, за якога ўсё рабілі старэйшыя, звычайна вырастае неахайным чалавекам, які не ўмее сачыць за сабой.

«Яшчэ адну лыжачку». Колькі разоў даводзілася нам чуць такія фразы. «Ну яшчэ адну за тату, а гэтую за маму, а гэтую за бабулю і г. д.». Маці з кнігі даведаюцца, што частковае або поўнае адмаўленне ад яды ў дзяцей выклікаецца рознымі прычынамі: парушэн-

нем дзейнасці кішэчніка, адсутнасцю прагулкі па свежым паветры, аднастайным харчаваннем і да т. п.

Бывае і так, што маці занята сваімі думкамі, у яе дрэнны настрой, яна няўважліва да дзіцяці, не звяртае ўвагі на яго просьбы. Гэта засмучае малога. Несправядлівая крыўда выклікае аддаленне ад бацькоў.

Здараецца і так, што дзіця захапілася якой-небудзь цацкай, сканцэнтравала на ёй усю сваю ўвагу, а бацьку або маці ў гэты час захацелася пагуляць з сынам або дачкой. Не задумваючыся, яны спыняюць гульню дзіцяці, забываючы аб законных дзіцячых жаданнях і патрабаваннях. «Трэба памятаць, што дзіця—асоба, якая развіваецца, і яе трэба паважаць. Неабходна выходзіць у дзіцяці пачуццё ўласнай годнасці, берагчы яго самалюбства»,—гаворыць аўтар.

А колькі мы ведаем мам, што любяць у прысутнасці дзяцей пахваліцца: «Якія ў мяне цудоўныя дзеці!», «Сыноч, праспявай песеньку, раскажы вершык».

«Калі аб дзіцяці, — гаворыць аўтар, — расказаць у яго прысутнасці і прымушаць дэманстраваць свае ўменні, яно прызвычаіцца ўсё рабіць напаказ і будзе ганарыстае».

Хто з дарослых не быў сведкай такой сцэны. Паваліцца дзіця або ўдарыцца аб што-небудзь, заплача, а маці гаворыць: «Пабі, сынку, крэсла, яно табе зрабіла балюча». Дзі-

ця супакойваецца, але разам з тым у яго выходзіць надобная рыса—ва ўсіх няўдачах шукаць у некім віноўніка.

Колькі непрыемнасцей мамам і татам прыносяць дзіцячыя капрызы, а залежаць яны часта ад няўмелага выхавання. Ніколі нельга адмаўляць дзіцяці ў жаданні зрабіць што-небудзь самому з таго, што можна дазволіць. Чым больш дзіця пакажа самастойнасці, тым больш каштоўным работнікам стане пазней. Капрызы, як гаворыць аўтар, часта з'яўляюцца адказам на прымус дарослых. Калі дзіцяці ўвесь час гавораць: «Не смей, нельга!»—яно пачынае пратэставаць, робіцца ўпартым, сярдзітым. Але калі дарослыя што-небудзь забараняюць прадумана, з падставай, то ад свайго рашэння ўжо не павінны адступаць, нягледзячы на крыкі і слёзы.

Калі дзіця ўвесь час чуе слова «нельга», з яго вырастае малакаштоўны, неактыўны чалавек, які ўвесь час пакутуе ад уласнага няўмення і слабасці. Не менш шкодна ўсё дазваляць дзіцяці, бо яно вырасце эгаістам. Звычайна ўсё дазваляецца ў сем'ях, дзе толькі адно дзіця. Яму нярэдка аддаюць усё жыццё. І яно прызвычайнаеца настойліва і дзёрзка дабівацца задавальнення ўсіх сваіх капрызаў.

Многа значыць прыклад старэйшых. Калі ў доме ўсе перад ядой мыюць рукі, то і дзеці да гэтага прызвычайваюцца. Калі дарослыя нікога

ВЯЛІКІМ зместам напоўнена жыццё савецкага чалавека. Гераічная сямігадка пачалася. Мы адчуваем яе поступ у водблiсках мартэнаўскіх печар і шуме матораў, у будаўніцтве новага жылля і ясляў, мы адчуваем яе ў роздуме людзей, якія імкнуцца да ўдасканалення сваіх чалавечых якасцей.

Жанчыны краіны Саветаў—паўнапраўныя грамадзянкі сваёй Айчыны, вольныя працаўніцы і выхавальнікі маладых парасткаў, якім суджана будзе падхапіць эстафету старэйшых таварышаў і ўключыцца ў справу камуністычнага будаўніцтва. Кожная свядомая жанчына-маці імкнецца перадаць сваім дзецям самае лепшае, што закладзена ў людзях. І хіба трэба гаварыць аб бязмежнай матчынай любові да дзяцей? Святая матчына любоў да многага абавязвае. Кожная маці жадае самага лепшага сваім дзецям. Але не ўсе ўмеюць, не ўсе ведаюць, як

не ашукваюць, то і дзеці не ашукваюць. А чаму навучыць дзіця такое выхаванне, аб якім расказвае аўтар: «Маці чытае цікавую кнігу. Чуецца званок. Маці кліча дачку — васьмігадовую Люсю — і гаворыць: «Пайдзі, адчыні дзверы і, калі гэта госця, скажы, што мяне няма дома».

Правільнае выхаванне дзяцей патрабуе шмат увагі і цяроплі-васці. Часам бацькі гавораць залішне непрадуманых слоў. Дванаццацігадовы Толя ў гу-тарцы з аўтарам кнігі сказаў: «Ведаеце, доктар, мая мама то накрывае, нашуміць, а то, як піла, піла». Злоўжываючы словам, бацькі самі прыву-чаюць дзяцей не звяртаць на іх словы ўвагі. Устаноўлена, што бясконцыя натацыі не ўздзейнічаюць на дзяцей. Вя-лікае значэнне мае і тон да-рошлых у абыходжанні з дзецьмі. Самавалоданне і спа-

кой дарослых найлепш супа-койваюць дзіця.

У дзіцяці трэба настойліва выхоўваць любоў да працы. Тым часам некаторыя нашы мамы з усіх сіл ахоўваюць сва-іх дзяцей ад фізічнай працы і ўрэшце становяцца служан-камі ў дарослых дочак. «Я ства-раю ўсе ўмовы для добрай ву-чобы дзіцяці», — звычайна ка-жуць такія мамы. А ці так гэ-та? У школьніка заўсёды паві-нен знайсціся час для выка-нання працоўных абавязкаў. Пасільная хатняя фізічная ра-бота — добры адпачынак ад разумовай працы.

Важна выказаць павягу да дзіцячай працы, умець свое-часова пахваліць дзіця за ста-раннасць.

Вялікі ўплыў на нервовую сі-стэму і характар дзяцей аказ-ваюць узаемаадносіны бацькоў. Калі паміж бацькамі ўзнікаюць разлады і сваркі, яны шкодна

адбіваюцца на нервовай сістэ-ме дзіцяці. А колькі гора дзі-цячаму сэрцу прыносяць раз-воды бацькоў, паўторныя шлю-бы. Што трэба і што не трэба рабіць у такіх выпадках, дае свае парады аўтар.

Шмат карыснага знойдуць бацькі ў гэтай маленькай кніж-цы. Тут і парады аб мерах ба-рацьбы з капрызнымі, і аб тым, як наладзіць гульні дзі-цяці, як апрацаваць яго, якія рухі неабходны дзіцяці. Дарослыя часта радуюцца, калі дзіця ся-дзіць ціха і «не перашка-джае». Але ці добра гэта?

«Мышачныя рухі, — гаворыць аўтар, — дапамагаюць рабоце сэрца, паляпшаюць кровазвот... Глыбокія дыхальныя ру-хі, якія спадарожваюць руха-вую дзейнасць, развіваюць грудную клетку. Рухавая дзей-насць паляпшае апетыт. Неаб-ходна дзейнічаць у залежнасці ад характару дзіцяці. Вельмі

рухавага неабходна стрымлі-ваць, а нерухавых прыцягваць да рухаў, дапамагаць ім пера-адольваць іх баязлівасць і са-рамлівасць».

Вялікую шкоду прыносяць дзецям запалохванні. Калі дзі-ця доўга не засынае, яму ча-сам гавораць: «Спі ж, спі, а то баба-яга прыйдзе і забярэ ця-бе!». Дзіця нервуецца і засы-нае ўсхваляваным, трывожна спіць, а падрасце — будзе ўся-го баяцца. Асабліва шкодна запалохванне для дзяцей ураж-лівых.

А колькі розных «чаму» і «як» узнікае перад бацькамі. Часам бывае цяжка правільна адказаць дзіцяці на яго пы-танні. Дзеці чатырох год ча-сам заводзяць гутарку аб на-радженні чалавека і да т. п.

Мы раім чытачам пазнаёміцца з кніжкай Л. В. Пісаравай. Змяшчаем адзін з яе раздзе-лаў.

Як развіваюцца дзіцячыя капрызы

МАМА толькі што прыбрала пакой і ўзялася за іншую работу. Ся-рожа, які быў крыху нездаровы і не мог гуляць з іншымі дзецьмі, за-хацелася выразаць з паперы чалавеч-каў. Ён падышоў да маці і папрасіў у яе нажніцы і газету. Але маці было шкада парушаць чыстату і парадак у толькі што прыбраным пакоі, і яна ад-мовіла сыну. Сярожа быў хлопчык на-стойлівы, а часам і ўпарты. Ранейшы вопыт навучыў яго, якімі сродкамі можна дабіцца жаданага. Ён не адышоў ад маці і працягваў прасіць. Маці ўсё адмаўляла. Чым больш Сярожа прыста-ваў, тым больш ён адчуваў сябе пакрыў-джаным і нават няшчасным. Усе думкі яго сканцэнтраваліся на нажніцах і па-перы, і ён пачаў плакаць, спачатку ціха, потым усё гучней. Калі маці і на гэта не звярнула ўвагі, ён кінуўся на пад-логу, плачучы і крычучы, пачаў тупаць нагамі. Маці падышла да яго, пачала сароміць, угадваць, падымаць з пад-логі, але Сярожа вырываўся з яе рук і зноў падаў на падлогу. На падлозе было холадна, і маці непакоілася, што хлопчык яшчэ мацней прастудзіцца. На-рэшце, страціўшы цяропліне, яна ўзяла нажніцы, газету і са злосцю кінула іх сыну: «На, бяры, нягодны хлопчык!». У момант плач спыніўся, твар Сярожы заззяў, ён схопіў нажніцы і паперу і накіраваўся да стала выразаць.

Маці зрабіла вялікую памылку. Па-першае, дзіцячае жаданне зрабіць што-небудзь самому трэба не падаўляць, а заахвочваць. Чым больш дзіця пра-яўляе самастойнасці, тым больш каш-тоўным работнікам яно будзе тады, калі стане дарослым. Але, каб чыстата ў пакоі не парушалася, трэба аддзя-ліць дзіцяці куток у пакоі або паста-віць яму асобны столік, на якім яно магло б працаваць, прывучаючыся не рабіць непарадку. Па-другое, маці сваі-мі паводзінамі паказала сыну, што, ка-прызчы, можна дасягаць мэты.

Спынімся на пытанні аб дзіцячых ка-прызах.

Нярэдка капрызы з'яўляюцца адка-

зам на прымус дарослых. Многія ду-маюць, што заўсёды трэба старацца зламаць упартасць дзіцяці, дабіцца ад яго паслухмянасці ва што б там ні ста-ла. Яны сілай прымушаюць упартае дзі-ця зрабіць тое, што хочучы: хапаюць яго за руку, гвалтам садзяць, караюць. У адказ на такія дзеянні дарослых сла-бое дзіця расплачацца і затоіць крыў-ду, а моцнае можа нават пачаць дра-пацца, кусацца, г. зн. адказваць на гвалт гвалтам. Чым часцей паўтараюцца такія выпадкі, тым больш упартае, капрызнае робіцца дзіця.

Трэба старацца пазбягаць гвалту. Гэта не значыць, што з дзецьмі трэба быць слабахарактарнымі, занадта па-датлівымі. Спакойны, цвёрды тон і цяро-плінасць заўсёды прывядуць да належ-нага эфекту без гвалту.

Бацькі робяць памылку, калі забара-

няюць дзіцяці і тое, што яму можна дазволіць.

Дзеці (нават не ўпартыя) не заўсёды могуць адразу паслухаць, калі іх увага занята чым-небудзь іншым. Часам да-рошлым даводзіцца паўтараць сказанае некалькі разоў, прычым яны павінны рабіць гэта цяропліва і спакойна.

Напрыклад, дзіця загулялася, а яму трэба класіцца спаць. Нельга вінаваціць яго, калі яно не адразу паслухае. На-адварот, яму трэба сказаць: «Праз пяць хвілін канчай гульню, таму што хутка трэба класіцца спаць». Праз некаторы час напамінь яму пра гэта. Дзіця па-ступова пакіне гульню і спакойна пой-дзе спаць.

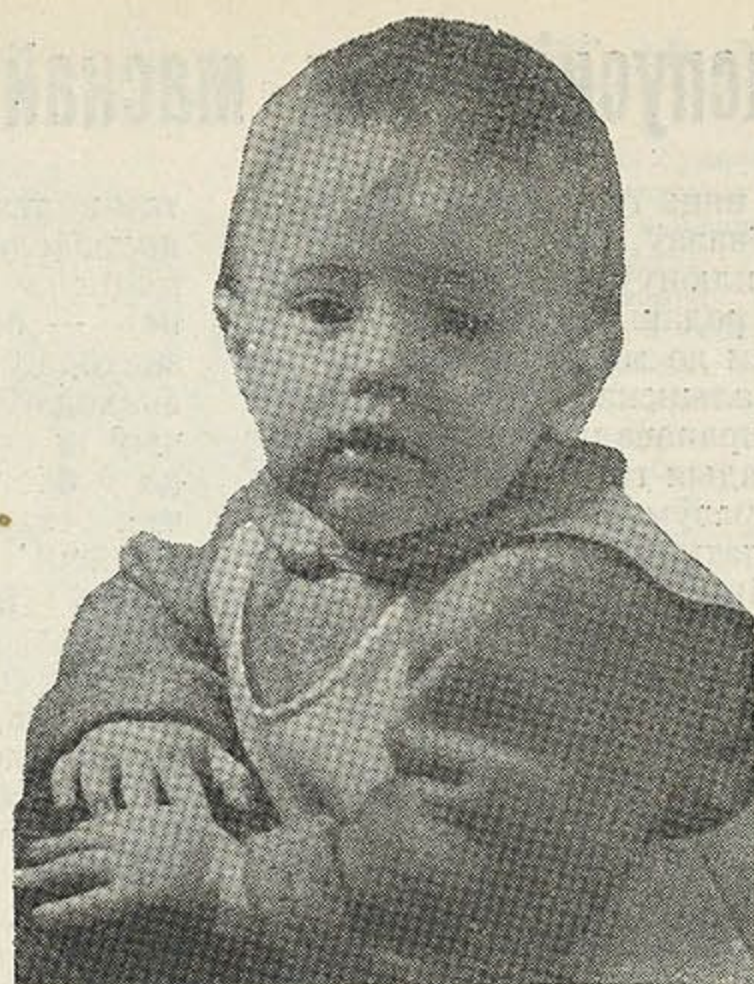
І. П. Паўлаў пісаў: «Калі я, напры-клад, чым-небудзь заняты, мяне накіроў-вае пэўны раздражняльны працэс, і калі ў гэты час мне скажучы «зрабіць што-небудзь», мне робіцца непрыемна. Гэта ж азначае, што моцны раздраж-няльны працэс, які мяне займаў, мне трэба затармазіць і перайсці потым да другога».

Для так званых капрызных дзяцей гэта асабліва цяжка. Калі ж вы загадваеце ім што-небудзь зрабіць, то патрабуеце ад дзіцяці затармазіць адзін раздраж-няльны працэс і пачаць другі. І справа даходзіць часта да моцнай сцэны. Дзіця кідаецца на падлогу, стукае нагамі, плача.

Пераходзячы да мер барацьбы з ка-прызамі і ўпартасцю, мы павінны ўка-заць, што калі капрызы і ўпартасць з'яўляюцца няправільнымі ўмоўнымі рэфлексамі, няправільнымі ўмоўнымі сувязямі, то частае іх паўтарэнне зама-цоўвае прывычку капрызіць і ўпарці-ца. Таму перш за ўсё не трэба даваць дзецям поведку не слухаць дарослых. У выпадку з'яўлення адзнак капрызу або ўпартасці трэба непрыкметна для дзіцяці адцягнуць яго ўвагу чым-не-будзь цікавым або пакінуць дзіця ў спакоі. Калі дзіцяці дазваляюць дзей-нічаць самастойна, яно хутка супакой-ваецца.

ЧЫМ І ЯК ПРЫКОРМЛІВАЦЬ ДЗІЦЯ

Чытачка Юнатава В. І. з вёскі Абухава Шапкаўскага сельсавета Аршанскага раёна просіць паведаміць, як і чым прыкармливаць дзіця з шасцімесячнага ўзросту. Адказ змяшчаем з кнігі «Дзіцячае харчаванне».

— Я люблю кашу!
Фотаэцюд В. Бараноўскага.

Патрэба груднога дзіцяці ў некаторых вітамінах часта не задавальняецца іх наяўнасцю ў малацэ маці. Каб прадухіліць вынікі недахопу вітамінаў, дзіцяці з трох месяцаў пачынаюць даваць сырыя сокі ягад, фруктаў або гародніны.

Даючы сокі, трэба захоўваць вялікую асцярогу, каб не выклікаць у дзіцяці расстройства стрававання. Сырыя сокі трэба даваць перад кармленнем грудзмі. Пачынаць трэба з некалькіх кропель. Пераканаўшыся, што не змяняюцца ні выгляд, ні частата стула дзіцяці, можна паступова павялічваць дозу і ў канцы чацвёртага месяца дайці да чатырох чайных лыжак у дзень, а на пятым месяцы—да дзвюх—чатырох чайных лыжак два разы ў дзень.

Добра карміць дзіця сумессю сокаў, напрыклад сумессю ягаднага або лімоннага соку з маркоўным, якая мае вітамін А і С. Вельмі карысная сумесь памідорнага і апельсінавага сокаў, у якой таксама ёсць вітаміны А і С. Маркоўны сок крыху паслабляе; ён карысны пры схільнасці дзіцяці да затрымкі стулу.

Прыблізна на пятым месяцы трэба даваць дзіцяці рыбін тлушч, у якім знаходзяцца вітаміны А і D. Вітамін D прадухіліць рахіт. Спачатку даюць дзве кроплі рыбінага тлушчу і паступова даводзяць норму да чайнай лыжкі па два разы ў дзень, калі гэта не выклікае ў дзіцяці рвоты і пачашчэння стулу. Больш дзвюх-трох лыжак рыбінага тлушчу ў дзень дзіця да аднаго года атрымліваць не павінна.

У дзіцяці пасля чатырох месяцаў пачынае выдзяляцца значная колькасць сліны, якую яно спачатку не ўмее ўтрымліваць, так што яна нярэдка выцякае з рота. Сліна чалавека дзейнічае на крухмал, ператвараючы яго ў цукар. Значыць, з'яўленне сліны азначае, што дзіця ўжо можа ператраўляць ежу, у якой знаходзіцца крухмал, і што ў яго з'явілася патрэба ў такой ежы.

Пяці-шасцімесячнае дзіця незалежна ад колькасці малака ў маці неабходна прыкармливаць.

На шостым месяцы трэба адзін раз у дзень перад

кармленнем грудзмі даваць дзіцяці вадкую кашу 5-працэнтную на палавінным малацэ. Пачынаюць з $\frac{2}{3}$ чайнай лыжкі кашы. Затым порцыю штодзённа павялічваюць. К канцу шостага месяца можна яе давесці да 150 г ($\frac{3}{4}$ шклянкі). У гэтым кармленне грудзі ўжо даваць дзіцяці не трэба.

На сёмым месяцы дзіця можна прыкармливаць кашай 10-працэнтнай. За адно кармленне дзіця атрымлівае 170—200 г такой кашы. Перад другім грудным кармленнем даюць 100—150 г кісялю. У астатнія тры кармленні дзіця атрымлівае па 170—200 г груднога малака.

На восьмым месяцы яшчэ адно кармленне грудзмі замяняюць бульбяным пюрэ на малацэ. У гэты час можна даваць дзіцяці разы два ў тыдзень палавіну яечнага жаўтка, зваранага ўсмятку. Да аднаго груднога кармлення дадаюць сухарык з булкі, добра падсушаны да жоўтага колеру. Адзін-два разы ў тыдзень даюць бульбяное пюрэ з дадаткам морквы, а малако ў пюрэ замяняюць гароднінным або мясным (курыным) булёнам. Часам замест ягадных сокаў даюць цёртыя сырыя яблыкі з цукрам.

На восьмым або дзевятым месяцах можна дадаць да груднога кармлення або да кашы свежы тварог, добра расцёрты з цукровым сіропам.

З дзевяці месяцаў харчаванне дзіцяці робіцца яшчэ больш разнастайным. У асартымент страў уводзіцца мясны фарш, разбаўлены булёнам, а калі ў дзіцяці з'явіліся зубы,—фрыкадэлькі або нават паравая катлетка. Пюрэ можна замяніць мяккімі катлетамі з гародніны. Яечны жаўток можна даваць цалкам два або нават тры разы ў тыдзень, часам з булёнам, часам з цёртым цукрам (гогаль-могаль).

У апошнія месяцы першага года маці корміць дзіця грудзмі толькі раніцай і нанач. Перад кармленнем грудзмі даюць сухар або пачанне, печаны яблык або тварог. Ва ўзросце года, а часам і раней, дзіця можна адняць ад грудзей.

Для здаровага дзіцяці адыманне ад грудзей пры такім паступовым павелічэнні

прыкорму праходзіць лёгка. Нярэдка прыходзіцца да груднога кармлення ў гэты перыяд дадаваць яшчэ 50 г каровінага малака або чай з малаком і пачаннем, таму што малака ў маці становіцца мала. Нарэшце, настае дзень, калі замест аднаго груднога кармлення даецца 150—180 г каровінага малака з 8—10 г цукру. Прыкармливаць дзіця малаком лепш з кубка, а не з бутэлькі з соскай. На наступны дзень і другое кармленне грудзмі замяняецца малаком, кефірам або кашай палам з кісялём.

МАННАЯ КАША 10-ПРАЦЭНТАЯ

У каструлю наліць паўшклянкі малака і вадку. Закіпяціць, усыпаць у гэтую сумесь прасеяныя манныя крупы і варыць на слабым агні на працягу 30 хвілін. Дадаць раствор солі, цукровы сіроп, падагрэтае малако, якое засталася, і кіпяціць 2—3 хвіліны.

У гатовую кашу пакласці сметанковае масла і старанна перамяшаць.

Крупы манныя 20 г, масла сметанковае 5 г, малако 200 г, вада 50 г, цукровы сіроп 10 г, раствор солі 3 г.

ПЮРЭ З БУЛЬБЫ

Вымыць шчоткай бульбу і выразаць вочкі. Зварыць бульбу на пары або спячы яе ў духоўцы, затым ачысціць і працёрці гарачай праз валасяное сита.

У пасуду з працёртай бульбай дадаць гарачае мала-

ко, раствор солі і закіпяціць. Пюрэ павінна быць пышнае, без камякоў. У гатовое пюрэ пакласці сметанковае масла і старанна перамяшаць.

Бульба 200 г, масла сметанковае 5 г, малако 50 г, раствор солі 3 г.

БУЛЁН МЯСНЫ

Мяса (кумпяк або лапатка) вымыць у халоднай вадзе, зачысціць ад тлушчу, нарэзаць упоперак валокнаў на невялікія кавалчкі, косці дробна пасячы. Пакласці мяса і косці ў пасуду, наліць халодную вадку і нагрэваць. Калі булён пачне закіпаць і на ім пена ўзнімаецца шапкой, зняць яе сталовай лыжкай, але не шумоўкай. Варыць булён пры слабым кіпенні 2 гадзіны, затым пакласці разрэзаныя на кавалкі рэпчатую цыбулю, пятрушку, моркву, брукву, уліць раствор солі. Калі булён зноў закіпіць, закрыць пасуду накрыўкай і варыць пры ледзь прыкметным кіпенні. Гатовы булён працёрці праз вільготную сурвэтку, зняць тлушч і зноў пракіпяціць.

Мясны булён падаюць з адной сталовай лыжкай маннай кашы або працёртай праз сита гароднінай, або са сталовай лыжкай прапушчанага праз мясарубку варанага мяса. У булён можна пакласці таксама грэнкі (сухарыкі) з пшанічнага хлеба.

Ялавічына 80—100 г, цыбуля рэпчатая 5 г, пятрушка 5 г, морква 10 г, бруква 10 г, вада 400 г, раствор солі 3 г.

Распуснікі пад маскай „святых“

Калі б пяць год назад мне хто-небудзь сказаў, што я выйду з секты, я плюнуў бы яму ў вочы. Быў я не радавым членам секты, а намеснікам яе міжабласнога кіраўніка па Валынскай вобласці і актыўным прапаведнікам. Лепшыя свае маладыя гады я аддаў секце, а цяпер зразумеў, якой пустой, нікому не патрэбнай ідэі я служыў, якую вялікую шкоду прыносіць яна нашаму грамадству і асабліва моладзі! Як я цяпер шкадую аб гэтых беззваротна страчаных гадах!

Нарадзіўся я ў глухім палескім сяле Дольск, цяпер Турыйскага раёна на Валыні. Маці і дзед былі сектантамі-пяцідзсятнікамі і выходзілі мяне ў рэлігійным духу. Ужо з ранняга дзяцінства я наведваў сходы секты, верыў, што ёсць бог.

Не бачыў я ніякага сумленнага выхаду з таго цяжкага, жабрацкага становішча, у якім знаходзіліся ў панскай Польшчы мы, палескія сяляне, прыдушаныя галечай, неўраджаямі, гвалтамі памешчыкаў і ўлад; думаў, што вызваленне ад гэтага рабскага жыцця прыйдзе не тут, на зямлі, а пасля смерці, на небе, у раі, куды я вельмі хацеў трапіць.

Як жывёла, жылі хлебаробы ў халупах, крытых гнілой саломай, дзе ў цесным памяшканні, напоўненым цяжкімі выпарэннямі кіслага цеста, аўчын і дзіцячых пляёнак, туліліся шматдзетныя сем'і.

Многія сяляне тапілі душэўны смутак у віне, але ж яно толькі прытуляла пачуццё, усыпляла свядомасць. Большасць людзей знаходзіла ўцеху ў рэлігіі, наведвала царкву або малітоўныя сходы сектантаў. Да іх належаў і я.

Цяпер, калі я парваў з рэлігіяй, часта наведваю лекцыі і слухаю радыё, я даведаўся, што У. І. Ленін назваў рэлігію духоўнай сівахай. Гэта сапраўды так! Рэлігіяй я атручваў сваю душу з дзяцінства.

У 1935 годзе ў нашым сяле з'явіўся прапаведнік секты цнатліўцаў П. К. Кандрачук. Ён заклікаў людзей, асабліва моладзь, уступаць у яго секту, весці цнатлівае жыццё, не выходзіць замуж і не жаніцца; гэтым, моў, мы заслужым перад богам права адразу ж пасля смерці трапіць у рай. Не шкадаваў ён фарбаў, каб апісаць, якое цудоўнае гэта жыццё, як добра і радасна жывецца ў раі цнатлівым, якія, як ён запэўніваў, прыпадабняюцца да святых. Асабліва ён вёў вялікую агітацыю сярод маладых прыгожых дзяўчат.

18 Трапіў я пад яго ўплыў і праз кароткі час стаў актыўным сектан-

там-цнатліўцам, а з 1946 года — прапаведнікам гэтай секты. Я ўзмоцнена вывучаў «святую пісанне» — біблію. Вы спытаеце, ці знаходзіў я ў ёй супярэчнасці. Так, знаходзіў, але ў той час я тлумачыў іх сваім няўменнем разабрацца ў боскім адкрывенні, а Кандрачук стараўся на сходах секты абыйсці гэтыя супярэчнасці, «тлумачыў» іх патокам пышных незразумелых слоў.

Мне сорамна зараз успамінаць, што, калі на нашай зямлі гаспадарылі гітлераўскія марадзёры, забівалі жанчын і дзяцей, я нічога не зрабіў для вызвалення нашай зямлі ад захопнікаў. Маліўся богу, але не бог дапамог вызваліць родны край, а Савецкая Армія. Я ж не хацеў браць у рукі зброю, прытрымліваючыся абяцання, данага секце.

Нічога не зрабілі нашы сектанты і ў барацьбе з лютымі ворагамі украінскага народа — бандамі украінскіх буржуазных нацыяналістаў, якія ўчынялі ў нашым краі нябачаныя зверствы. Мы, як я зараз зразумеў, сваёй дзейнасцю нават дапамагалі гэтым падонкам грамадства, бо наша секта ў перыяд калектывізацыі ў вобласці ў 1947 — 1949 гадах па ўказанню Кандрачука вяла агітацыю, накіраваную супроць калектывізацыі. Мы заклікалі веруючых не ўступаць у калгасы. Выходзіць, што нацыяналісты дзейнічалі сілай і зброяй, а сектанты дапамагалі ім сваёй агітацыяй. А тым часам толькі калектывізацыя дала магчымасць нашым сялянам жыць заможна і культурна, назаўсёды парваць з галечай...

Мае сумненні пачаліся каля пяці год таму назад. Неяк у гутарцы са мной сектантка Вольга С. расказала, што яна любоўніца кіраўніка нашай секты Кандрачука. Яе шчырасць была выклікана рэўнасцю: яна даведалася, што Кандрачук разбэшціў другую, Кацярыну Д. Апошняя пры размове сазналася мне, як прапаведніку секты, у сваім «граху».

Гэтыя факты былі для мяне вялікім ударам. Чалавек, якому я верыў, як богу, лічыў яго святым, так подла крывадушнічаў перад усімі «братамі» і «сёстрамі» секты! Дзе ж тады праўда? Дзе бог, калі ён усё бачыць і не пакарае такога подлага чалавека?!

Я тады нават захварэў ад роспачы.

Паступова фактаў, якія выкрывалі нашых «святых», набірала ўсё больш і больш. Я вырашыў пераканацца на ўласныя вочы. Ад-

нойчы я зайшоў у хату, дзе збіраліся начаваць Павел Кандрачук і Сцяпан Падгорскі, зрабіў выгляд, што пайшоў, а сам схваўся. Я на ўласныя вочы бачыў, як распуснічалі Кандрачук і Падгорскі і дзве сектанткі. Калі я ўзняў вялікі скандал, мяне ўгаворвалі не расказваць аб гэтым, а затым, пераканаўшыся, што мяне не ўгаворыш, вырашылі аддаць на суд секты. На сходзе секты мяне абвясцілі антыхрыстам.

Быццам нейкі туман рассеяўся перад маімі вачыма, я зразумеў, каму выгадна завабліваць у секту людзей, асабліва дзяўчат. З пажылых людзей і мужчын важакі секты выходзілі фанатычных прапаведнікаў, а дзяўчат выкарыстоўвалі для распусты.

Даведаўся я яшчэ пра адзін такі факт: сектант-цнатлівец Яфім Радабенка, якому ўжо 50 год, згвалціў у мінулым годзе ў горадзе Ковелі шаснаццацігадовую дзяўчыну — сектантку В., якая добра-ахвотна не паддалася яго «святую» угаворам. Гэтае злачынства не разбіралася народным судом толькі таму, што бацькі дзяўчыны — сектанты — растлумачылі ўсё «насланням д'ябла».

Байкатуйце, людзі, гэтых распуснікаў, ганіце іх вон са сваіх хат, калі яны будуць прыходзіць да вас са сваімі саладжавымі ўгаворамі і абяцаннямі райскага шчасця на тым свеце!

Няхай ведаюць таксама ўсе, што многія сектанты жывуць несумленнай працай. У большасці яны не працуюць у калгасах і на прадпрыемствах, а займаюцца спекуляцыяй. І ўсё гэта прыкрываецца рэлігіяй.

Калі я парываў з сектай, многія актывісты-сектанты гаварылі, што бог мяне безадкладна пакарае, што я аслепну і анямею, што са мной здарыцца параліч. Але са мной, вядома, нічога не здарылася. Я знайшоў сваё шчасце ў сям'і, сумленнай працы на карысць сваёй Радзімы. І ў бога я зараз не веру.

Сумленныя людзі! Калі вы яшчэ знаходзіцеся ў сектах, парывайце з імі, не дазваляйце абдурваць сябе салодзенькімі казкамі аб раі, будуйце шчаслівае жыццё для сябе і сваіх дзяцей тут, на зямлі.

Мой заклік накіраваны не толькі да цнатліўцаў, а да ўсіх сектантаў, да ўсіх веруючых. Сутыкаўся я ў сваім жыцці з іншымі сектамі і не раз выкарыстоўваў супярэчнасці іх вучэння і цёмныя справы іх важнаю для прапаведзей перавагі сваёй секты. Цяпер я бачу, што ўсе рэлігійныя секты адным лыкам шыты!

Д. САУЧУК.

г. Ковель

Валынскай вобласці.

(З часопіса «Агитатор» № 6 за 1959 г.)

ЯКАЯ ГЭТА МАЦІ?

Прачытаўшы ў № 3 часопіса «Работніца і сялянка» артыкул Шандрыкава, мне захацелася падзяліцца сваім вопытам выхавання дзяцей у сям'і.

На ўласным вопыце я пераканалася, што правільны распарадак дня — залог фізічнага здароўя і дысцыплінаванасці дзяцей.

У мяне чацвёрта дзяцей: двое малодшага школьнага ўзросту і два — дашкольнікі. Калі б я для такіх дзяцей не ўвяла строгага рэжыму дня, то ні ў кватэры не было б ніякага парадку, ні дзеці не справіліся б са сваімі абавязкамі. Старэйшыя мне ва ўсім дапамагаюць. Школьнікі наладзілі дзяжурства дома: па чарзе прыбіраюць ложкі, сталы; мыюць пасуду, ходзяць па маёй просьбе ў магазін, адводзяць у яслі і прыводзяць дадому малодшых. Хатняя работа не перашкаджае ім выдатна вучыцца. На ўсё хапае часу.

Я вельмі дзіўлюся, што маці можа легчы адпачываць, не паклаўшы дзяцей спаць. Я ўкладваю дзяцей зімой а 9, летам а 10 гадзіне. Ядуць дзеці ў адзін і той жа час. Ніколі не дапускаю іх да яды з непамытымі рукамі. Праўда, добрыя звычкі выпрацоўваюцца не так хутка і патрабуюць нямала цяплення і вытрымкі. Памылку, дапушчаную ў раннім перыядзе выхавання дзіцяці, потым вельмі цяжка выправіць.

Я спачуваю т. Шандрыкаву, які пачаў правільна выконваць абавязкі бацькі хоць і не родных дзяцей. Ганьба такой роднай маці, якая можа заявіць: «Што мне дзеці? Я сама жыць хачу!»

Яе дзеці пад старасць могуць таксама заявіць: «Нам самім хочацца жыць, што нам маці!»

Маці не павінна забываць аб тым, што выхаванне ўласнага дзіцяці — справа не толькі асабістая, але і грамадская.

В. ЮРЧАНКА

Мая мама так не рабіла...

Дарагая рэдакцыя! Я чытала зместанае ў № 3 часопіса «Работніца і сялянка» пісьмо «Ці матчына гэта любоў?» і хачу сказаць, якія ў мяне пры гэтым узніклі пачуцці.

Перш за ўсё, мяне вельмі здзівіла, што маці можа так неразумна дзейнічаць. Замест таго, каб дапамагчы сваім дзецям, яна вельмі мала клапаціцца аб іх далейшым лёсе. Ёй важна, каб толькі самой было добра. Хіба ж гэта да твару савецкай маці?

Вазьму прыклад са свайго жыцця. Жывем мы ўтраіх: маці, айчыні і я. Мне 20 год. Калі айчыні робіць мне заўвагу, то мама яго падтрымлівае, а я, вядома, сваю памылку выпраўляю. Ласку роднага бацькі я памятаю дрэнна, бо ён загінуў на вайне ў 1945 г., і толькі цяпер я адчула бацькоўскую ласку.

Дарагая рэдакцыя, мяне абуралі ўчынкі гэтай маці. Калі б яна падтрымлівала свайго мужа, то ўсе тры яе дзеці былі б сапраўднымі савецкімі людзьмі. Мне здаецца, што калі б мая мама так рабіла, то можа б і я свайго айчыні не любіла, як і гэтыя тры дзеці.

Дык вось вельмі прашу рэдакцыю пераканаць гэтую жанчыну ў тым, што сваёй сляпой любоўю яна можа зусім скалечыць жыццё дзяцей. Наогул гэта не матчына любоў. Свайму цяперашняму мужу яна павінна дапамагчы пера-
ыхаваць дзяцей. А тым, што яна пазбавіла мужа радасці мець сваё дзіця, яна скалечыла і яму жыццё. Балюча чую, што ў наш час ёсць яшчэ жанчыны, якія не задумваюцца над будучыняй сваіх дзяцей.

З. КАСЯНЮК

г. Гродна.

„ДАЛЬ ПАЛЯВАЯ“

Гэта кніга аб савецкіх людзях з іх радасцямі і бедамі, кніга аб «сённяшнім чалавеку ва ўсёй яго красе, з хадой у будучыню», аб жыцці нашых людзей, аб іх гераічнай працы, аб барацьбе за лепшае жыццё.

Сярод бязмежных прастораў нашай Радзімы ёсць на Беларусі Лашыцкі раён.

Да вайны тут было прыгожае сяло Старыца. А пасля вайны?

Зруйнаваннем, пустэчай ды хала наваколле. Жорстка справіліся гітлераўцы з вёскай. У царкву, што стаяла каля ручая ў маладым бярэзніку, аднаго дня сорок чацвёртага года сагналі эсэсаўцы чалавек шэсцьдзесят старых жанчын і дзяцей, якія не паспелі ўцячы ў партызанскі лагер. Гарэла царква з жывымі людзьмі, гарэла вёска, а вылюдкі ў чорных шынялях з чарапамі на рукавах, расставіўшы вакол вёскі кулямёты, скалілі зубы і стралялі без разбору і па людзях і па жывёле. Цяпер на месцы згарэўшай царквы стаіць сціплы каменны абеліск з чырвонай зоркай за зялёнай агародай. За ёй ад вясны да позняй восені цвітуць настурцыі, рамонкі і ружы, зелянеюць маладыя кусты акацыі і шыршыны, а ля падножжа абеліска часта можна бачыць свежыя вянкi з палявых кветак. Стаіць гэты помнік і кожнаму напамінае мінулыя цяжкія дні.

Такога лёсу не пазбеглі і іншыя вёскі. Так было ўсюды — і на Палессі, і на Полаччыне, і на берагах Сожа і Дняпра, і над Нёманам, і над Бугам.

Якую ж чорную навалу перанесла ты, родная Беларусь!

* «Даль палявая». Тарас Хадкевіч. Выданне 1958 года. Мінск.

ЧЫТАЧЫ АБ КНІГАХ

Трэба было будаваць новыя, аднаўляць спаленыя гарады і вёскі. І вось камандзір партызанскага атрада Ваўчок і камісар Паходня разам са сваімі баявымі сябрамі ўзначалілі работы па аднаўленню раёна. У раёне ўдалела не больш паўсотні жылых будынкаў, не было ні рабочай жывёлы, ні мужчынскіх рук; жанчыны рыдлёўкамі капалі зямлю, каб вырасціць хоць якое зярнятка. І закіпела работа. Прайшло толькі некалькі год. З руін уставалі гарады, з папалішчаў падымаліся вёскі.

Многа дапамог сваёй працай калгаснікам карэспандэнт газеты і паэт Заранік. Стары работчы Раман Дзянісавіч Кудзік таксама не шукае лёгкага жыцця, а стараецца быць там, дзе дасць больш карысці. Расце і вучыцца яго дачка Марынка — будучы інжынер-будайнік.

Адноўлены стараннай працай савецкіх людзей загаманіў, ажыў Мінск.

«Мільгаюць і пераліваюцца агні ў глыбіні вуліц, ціха шумяць густыя кроны ліп і клёнаў ля тратуараў, зводдаль далятае раўнамернае пыхканне электрастанцыі, або пераключка паравозных гудкоў, або жвавы шум цягніка, што спяшаецца да вакзала».

І ў Старыцы, далёкім ад Мінска паселішчы, над палямі і ляснымі нетрамі бурліць жыццё. Старыца зноў стала вёскай, якіх шмат на Беларусі. Новая вёска на старым папалішчы. Ідзеш па вуліцы, заходзіш у хаты, гутарыш з людзьмі і бачыш, як цячэ мірнае працавітае жыццё, з поспехамі і няўдачамі, з радасцямі і часінамі смутку. Людзі шмат зрабілі, каб ажылі апусцелыя за вайну палі.

Старанна працуе і малады аграном Васіліна. Разам з калгаснікамі яна дабіваецца высокіх ураджаяў. Гэта радавая савецкія людзі, якія змагаюцца за лепшае жыццё, будуюць камуністычнае заўтра.

У гэта камуністычнае заўтра ідзем усе мы, савецкія людзі... І вельмі добра, што ў нашай літаратуры адна за другой з'яўляюцца кнігі, якія вядуць нас па гэтым шляху.

Такой кнігай можна назваць і кнігу Тараса Хадкевіча «Даль палявая». Напісана яна з хваляваннем у сэрцы, з гарачай любоўю да сваёй Радзімы і народа.

І чытач удзячны пісьменніку за тыя пачуцці і за тое жаданне быць лепшым, чым ты ёсць, якія абуджае ў нас кніга.

Любоў ЖЫБУЛЬ

Стаўбцоўскі раён,
Новы Свержань.

ЛІТАРАТУРНЫ лёс Аксакава-на дзіва не нагадваў лёс многіх яго сучаснікаў — братаў па пяру. Аксакаўская спадчына доўгі час не вывучалася, заставалася раскіданай па прыватных архівах. А само жыццё пісьменніка многім біёграфам здавалася мізэрным, нічым не адметным, хіба толькі тым, што ён захапляўся тэатрам, патрабуючы ад акцёраў «прастаты» і «натуральнасці», ды яшчэ быў слаўным рыбаловам і паляўнічым. Лічылася, што Аксакаў вельмі далёкі ад любых грамадскіх падзей таго часу, нават ад грознага 1812 года і паўстання дзекабрыстаў.

Першыя тры кнігі Аксакава, прысвечаныя паляванню і рыбнай лоўлі («Запіскі пра вуджанне рыбы», «Запіскі ружэйнага паляўнічага Арэнбургскай вобласці», «Апавяданні і ўспаміны паляўнічага аб розных паляваннях») сваімі назвамі і сапраўды нагадвалі даведнікі. Але варта было толькі паглыбіцца ў іх, як чытач ужо не мог адарвацца ад старонак, прасякнутых паэзіяй і характам роднай прыроды. Мова гэтых твораў, як трапна заўважыў Канстанцін Паустоўскі, была «чыстай, як крынічная вада».

Затым былі напісаны «Сямейная хроніка» і «Дзіцячыя гады Багрова-ўнука».

«Дылетант», якім многія сучаснікі лічылі маладога Аксакава, пад старасць нейкім «цудадзейным» чынам ператварыўся ў класіка рускай літаратуры! Аб ім загаварылі, пачалі шукаць знаёмства з гэтым выдатным чалавекам, які, апрача літаратурнага таленту, славіўся яшчэ і як хлебасольны гаспадар.

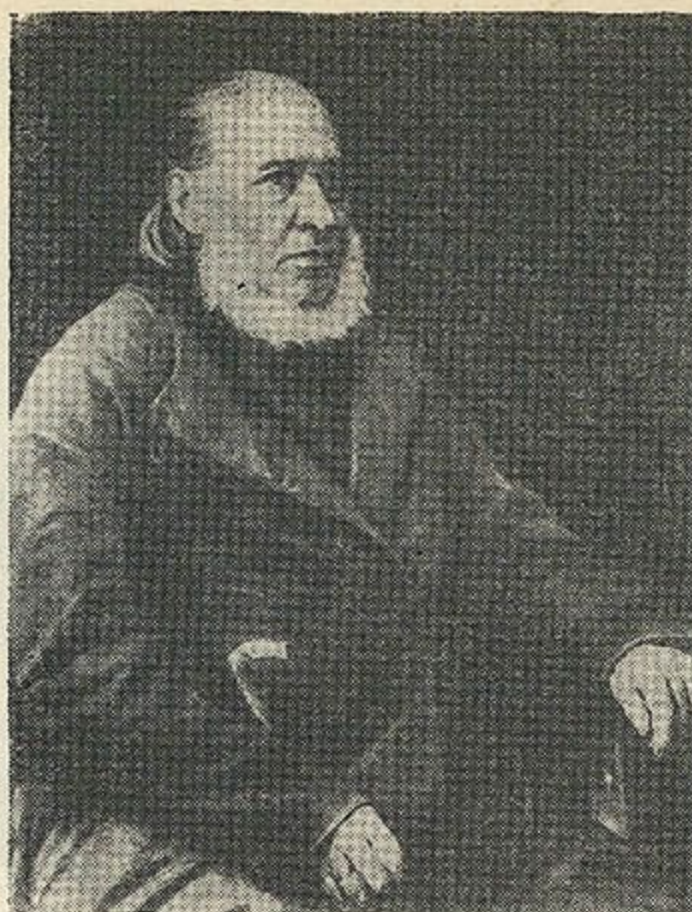
С. Ц. Аксакаў нарадзіўся ў горадзе Уфе 20 верасня 1791 года ў небагатай, але слаўтай дваранскай сям'і, якая вяла свой пачатак, як гаворыцца ў «Сямейнай хроніцы», ад нейкага яшчэ варажскага князя. І не дзіўна, што дзед пісьменніка, кіруючыся тагачаснымі поглядамі, «сваё сямісотгадовае дваранства ставіў вышэй усякіх багаццяў і чыноў»... Такой была радаслоўная будучага пісьменніка па бацьку. Матчына лінія была не такой «слаўнай». Дзед Соф'і Мікалаеўны—маці пісьменніка — быў усяго толькі простым ураднікам казацкага Уральскага войска.

Што і казаць, шлюб быў «няроўны», і перамагчы супраціўленне «бацюхны» маладому «сталбавому» двараніну дапамаглі толькі чароўнае хараство і жывы розум нявесты...

Дзіцячыя гады С. Ц. Аксакава прайшлі ў горадзе Уфе, дзе бацька служыў чыноўнікам земскага суда, і ў дзедаўскім маёнтку Нова-Аксакава. Як і бацька, па натуры рамантык і аматар прыроды, Аксакаў змалку навучыўся тонка адчуваць і захапляцца бязмежнымі прасторами арэнбургскіх стэпаў. Яго хваляваў прывольны бег халодных імклівых рэчак, багатых рыбай і розным птаствам, яго да слёз кранаў гоман лясоў, малаўніца раскінутых па схілах хвалістага Прыуралля...

Колькі пранікнёных старонак прысвяціў ён сваім успамінам, з якой цеплынёй і шчырасцю аддзякаваў родную прыроду за тую радасць, якой яна асвятліла ўсё яго жыццё!

На дзевятым годзе жыцця Аксакава аддалі ў Казанскую гімназію «казённакоштным пансіянерам». Нязвыклія ўмовы, адарванасць ад маці, ад прывольна дзедаўскага маёнтка, заціснуты, нібы ў клетку, у чужыя халодныя сцены гімназіі хлап-

С. Ц. Аксакаў.
Партрэт работы мастака І. Н. Крамскога. 1878 г.

С. Ц. Аксакаў

(Да 100-годдзя з дня смерці)

Пішучы так, Аксакаў пярэчыў самому сабе як вялікаму мастаку. Яго творы, магчыма нават супроць жадання аўтара, насілі выкрывальны характар, аб чым яскрава сведчыць «Сямейная хроніка». Прыгадаем толькі адзін эпізод з характарыстыкі прыгонніка «Міхайла Максімавіча Куралесава»:

«... Пакараных прывязвалі да дрэў, да слупоў і платоў, не звяртаючы ўвагі ні на дождж, ні на сцюжу... У такім настроі ехаў ён аднойчы праз нейкую вёску; праязджаючы каля тока сушкі, на якім малаціла сялянскае сямейства, ён заўважыў жанчыну незвычайнага хараства.

«Стоі! — закрычаў Міхайла Максімавіч. — Пятрушка! Як баба?» — «Вельмі прыгожая», — адказаў Пятрушка. — «Хочаш на ёй жаніцца?» — «Ды як жа жаніцца на чужой жонцы?» — адказваў, ухмыляючыся, Пятрушка. — «А вось як! Хлопцы, бяры яе, садзі да мяне ў павозку!...»

Жанчыну схопілі, пасадзілі ў павозку, прывезлі проста ў прыходскае сяло і, хоць яна аб'явіла, што ў яе ёсць муж і двое дзяцей, — павянчалі з Пятрушкам...

Герцэн назваў «Сямейную хроніку» Аксакава «велізарнага значэння кнігай».

Крытыка таго часу пісала пра «бяспрыкладнае аднадуша пахвал» аўтару. Чарнышэўскі і Дабралюбаў, Герцэн і С.-Шчадрын, Л. Талстой і Тургенеў далі гэтай кнізе высокую ацэнку.

Поўныя паэзіі і глыбокага ведання жыцця аксакаўскія творы любіць і наш савецкі чытач, удзячны за тую радасць і хваляванне, якія заўсёды прыносяць сапраўдная паэзія.

Е. НАТАЛІНА

Р А Д З І М А

Паходкаю машыннаю
Ты з краю ў край ідзеш.
Гамонкаю турбіннаю
Цяпло жыццю даеш.

Бурліваю паводкаю
Пшаніцы і аўса,—
Ты, быццам песня звонкая,
Наўсцяж Радзіма ўся.

Ці гляну на акаліцы
У алях ліп, дубоў,
Ў шляхам волі-вольніцы
Ідзеш з садоў, дуброў.

Ідзеш сям'ёю дружнаю
Сярод лугоў і ніў.

Цябе даўно з камунаю
Ільч наш парадніў.

І лёс твой шчасны, радасны
Расцвіў, што светлы май.
Красуй, не ведай старасці,
Мой любі, вольны край!

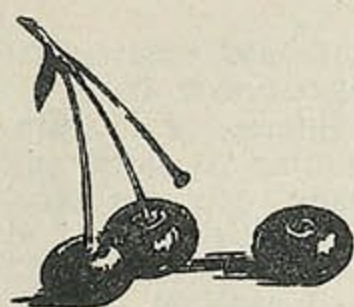
Васіль ЛАЎРЫНОВІЧ

МАМА, ПАЧЫТАЙ!

Нічыпар ПАРУКАУ

Вішні

Мал. Г. Віткоўскага.

Не паспела Вара выйсці з саду на вуліцу з поўным вядзерцам спелых вішань, як да яе падышлі сяброўкі — Наташа і Люся са сваім двухгадовым брацікам Алегам.

— Ой, якія буйныя вішні! — усклікнула Наташа, убачыўшы Варына вядзерца.

— І якія спелыя. Вось, мусіць, смачныя, — сказала Люся і праглынула слінку.

— Смачныя, — адказала Вара, запіхваючы ў рот адразу тры вішні.

Маленькі Алег таксама прагна глядзеў, як Вара апетытна ела чырвоныя вішні, выплёўваючы костачкі. Ён таксама намагаўся нешта сказаць. Але ён не ведаў яшчэ ўсіх слоў, і таму раптам заплакаў, моцна прытуліўшыся да сястры.

— Ён вішань хоча, — сказала Наташа і папрасіла ў Вары: — Дай, Вара, Алежку хоць адну вішаньку.

— Ага, дай. Я сама хачу, — прабурчэла сабе пад нос Вара і адварнулася ад дзяўчынак.

— У-у, скнара! — абурылася Наташа.

— Ужо забыла, як учора я частавала цябе моркаўкай і зялёным агурочкам, — упікнула Вару таксама і Люся.

Вара нічога не адказала. Яна толькі больш насупілася, умінаючы за абедзве шчакі сакавітыя вішні.

— Хадзем, Люся, да нас у сад. У нас ёсць свае вішні, і парэчкі, і агрэст, — сказала Наташа.

Люся і Наташа ўзялі за ручкі маленькага Алега і пайшлі.

А праз паўгадзіны прыйшла да іх і Вара. Люся і Наташа сядзелі ў садзе на муражку і елі буйныя ягады чырвоных парэчак і жоўтага агрэсту. Вара стаяла побач і моўчкі глядзела на дзяўчынак.

— Можа, агрэсту хочаш? — запытала Наташа.

— Хачу, — адказала Вара.

— Трымай прыгаршчы, — сказала Люся і першая сыпанула Вары поўную жменю залаціста-жоўтых ягад.

— Еш, — таксама паднесла жменю агрэсту Наташа.

— На, — працягнуў гронку чырвоных парэчак і маленькі Алег.

Вара трымала поўныя прыгаршчы спелых ягад і маўчала, сарамліва апусціўшы долы вочы. Ёй было брыдка, што сама яна сёння пашкадавала сябрам вішань.

Іван МУРАВЕЙКА

НАШ ТЭЛЕФОН

Я з Уладзікам сябрую,
І са мной сябруе ён.
З адной хаты у другую
Правялі мы тэлефон.

— Эй, ало!

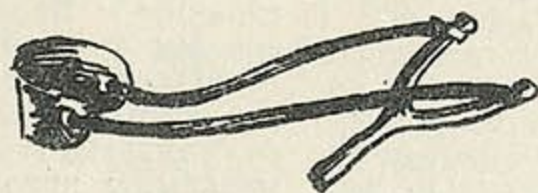
— Ало! Ало!

Тэлефон жа — як нямы.
І каб лепш чуваць было,
Адчынілі вокны мы.

НЕ СКАЗАУ

Каля мамы мнецца Родзя —
Падыходзіць, адыходзіць...
— А я табе не скажу,
Што разбіў акно Валодзя!..

САМАКАТ

Я лячу-лячу стралой
На машыне на сваёй.
А у вас такой няма —
З горкі коціцца сама.

РАЗЯВАКА

Калі ранак настае —
Шмат работы ў Валі...
— Хто надзеў штаны мае?
Хто схаваў сандалі?

Пераверне ўсё ўверх дном,
Бегае, злуецца:
— Тут на крэсле, за сталом,
Клала іх, здаецца.

Дзе ж хаваюцца яны
Кожны раз ад Валі?
...За канапаю — штаны.
Пад матрац — сандалі.

КАРЫСНЫЯ ПАРАДЫ

Каб вычысціць сярэбраныя або нікеліраваныя рэчы, трэба спачатку вымыць іх цёплай вадой з мылам. Затым узяць ачышчаны мел (або зубны парашок) змяшаць яго з нашатырным спіртам, каб атрымалася вадкая кашка. Пры дапамозе ваты сумесь нанесці на прадмет і даць высахнуць. Пасля працерці рэчы чыстым сухім шматком.

Нельга награвіць да кіпення соус, запраўлены сметанковым маслам, бо гэта можа разбурыць нястойкую эмульсію масла з іншымі прадуктамі соуса. Па той жа прычыне нельга моцна разгравіць і запраўлены сметанковым маслам супы-пюрэ.

Каб не трапілі ў ежу пабочныя рэчывы або прымесь, прасейвайце муку, перабірайце крупы, старанна абмывайце прадукты, сачыце за чыстатой пасуды, у якой вараць, смажаць, падаюць ежу.

ЦІ ВЕДАЕЦЕ ВЫ, ШТО...

...калі тканіна парвалася або працёрлася, месца разрыву кладуць на што-небудзь цвёрдае левым бокам уверх і нацягваюць, каб тканіна не моршчылася. Нітку падбіраюць пад колер тканіны. Самае лепшае — выцягнуць нітку з краю той жа матэрыі.

На тканіне прамога пляцення спачатку робяць роўныя падоўжныя шыўкі, стараючыся, каб яны супадалі з падранымі ніткамі матэрыялу. Шыўкі пачынаюць з моцнага месца і канчаюць на моцным месцы па другі бок разрыву. На моцным месцы робяць кароткія шыўкі, на дзіравым месцы — доўгія. Калі ўсё месца разрыву пакрыецца падоўжнымі шыўкамі, робяць папярочныя шыўкі, пераплятаючы іх з падоўжнымі, як плятуць кошык. Адлегласць паміж шыўкамі павінна быць прыкладна такая ж, як і паміж ніткамі тканіны. Канец ніткі замацоўваецца на левым баку. Калі пляценне тканіны дыяганальнае (г. зн. ніткі пераплятаюцца наўскасяк), штукоўку робяць пад касым вуглом.

22

...туга зацягнуўшы пояс, вы не зробіце сабе талію, калі яе ў вас няма. Гэтым вы

толькі падкрэсліце недахоп, які хочаце скрыць. Свабодны жакет зробіць лінію адзёжы прыгожымі.

...пры вельмі вялікім бюсце лепш насіць сукенкі-кацыюмы. Ніякіх драпіровак, гузікаў. Толькі падоўжныя швы і невялікае прадаўгаватае дэкальце.

...каб сукенка паўніла, перацягнуць яе шырокім поясам і густа збярэць ліф. Да такой сукенкі добра зробіць жакет з той жа тканіны.

...пры вельмі поўных клубах трэба падкрэсліць верхнюю частку сілуэта шырокім каўняром або кароткімі рукавамі і аздобай на плячах.

...паласатыя і стракатыя спадніцы лепш насіць з гладкімі блузкамі ў тон спадніцы.

ЗНІШЧЭННЕ НАКІПУ

Утварэнне накіпу на ўнутраных сценах чайніка, самавараў і іншай пасуды, у якой кіпяцяць вадку, тлумачыцца наяўнасцю растваральных у вадзе вапнавых солей, якія надаюць ёй жорсткасць. Пры кіпячэнні вады з яе выдзяляецца вуглекіслата, і пад яе ўздзеяннем вапнавыя солі зноў пераходзяць у нерастваральны стан — асадак, які набіраецца на сценах пасуды ў выглядзе накіпу. На кіп утвараецца таксама і ад іншых солей, якія ёсць у жорсткай вадзе і асядаюць дзякуючы яе частковаму выпарэнню.

Накіп пагаршае цеплаводнасць пасуды, таму вада ў ёй доўга не закіпае. Часам накіп ападае ад сценах пасуды вялікімі кавалкамі, якія неабходна выкідаць.

Для знішчэння накіпу існуе некалькі спосабаў, заснаваных на ўжыванні кіслот і шчолачаў. Яны часткова раствараюць і размякчаюць накіп, і ён лёгка знімаецца шчоткай або жорсткім шматком.

З кіслот часцей за ўсё ўжываюць воцатную эсенцыю, радзей — саяную кіслату. Апошняя растварае не толькі накіп, але і метал, таму для пасуды з тонкімі сценамі яна непрыдатна. Воцатнай эсенцыі трэба

браць чайную лыжку на літр вады. Вадку кіпяцяць 1—1,5 гадзіны, а затым пасуду старанна прамываюць чыстай вадой. Калі накіп адразу не знішчаецца, то дадаюць яшчэ кіслаты.

Са шчолачаў лепш за ўсё карыстацца фосфарнакіслымі саямі, якія ўваходзяць у састаў парашкоў «Трынатр» і «Фоспар». Для

медных чайнікаў часам ужываюць каустычную соду.

Для знішчэння накіпу трэба браць ад 20 да 30 грамаў фосфару або трынатру на 1 літр гарачай вады і кіпяціць яе ў пасудзе з накіпам 1—2 гадзіны. Накіп настолькі размякчаецца, што лёгка знішчаецца. Затым пасуда прамываецца некалькі разоў чыстай вадой.

Ўулішарыя

САЧНІКІ

Тварог (калі ён вельмі вільготны, то яго трэба выціснуць) працерці праз сита, дадаць сметанковае масла, цукар, яйкі, ванільн, добра перамяшаць і паставіць у халоднае месца. Перад тым, як раскладваць тварожную масу на цеста, яе яшчэ раз трэба добра перамяшаць.

Злёгка падагрэтае сметанковае масла перамяшаць з цукровым пяском, яйкам, соллю, пшанічнай мукой, пітной содай, ванільным цукрам. Калі будзе пакладзена ўся мука, цеста яшчэ раз перамяшаць на працягу 2—3 хвілін. Цеста павінна быць без камякоў і мець аднародную кансістэнцыю.

Цеста раскатаць слоём (не больш 3—5 мм) і выразаць квадраты (9×9 см). На адзін вугал квадрата пакласці прыгатаваную тварожную начынку, краі цеста шчытна злучыць у выглядзе трохвугольніка. Зверху змазаць яечным жаўтком, змешаным з невялікай колькасцю вады. Вырабы выпечы на блясе, змазанай сметанковым маслам, у духоўцы пры тэмпературы 220—240° на працягу 7—10 хвілін.

На цеста: мукі пшанічнай 4 шклянкі, цукровага пяску 1 шклянка, масла сметанковага 300 г, яек 2 шт., солі, ванільнага цукру па смаку, соды на кончыку нажа; на тварожную начынку: тварогу 200 г, сметанковага масла 100 г, цукровага пяску (або цукровай пудры) 1 шклянка, яек 2 шт., ванільнага цукру.

ХАТНІЯ СУХАРЫКІ

Прасеяную пшанічную муку перамяшаць з пітной содай, цукровым пяском, дадаць малако, распушчанае сметанковае масла або маргарын, разынкі, яйкі і добра вымесіць.

Цеста пакласці на стол, пасыпаны пшанічнай мукой, нарэзаць на кавалкі і раска-

чаць у выглядзе жгута (таўшчыняй прыкладна 3—4 см), змазаць яйкам, нарэзаць (наўскасяк) невялікімі кавалачкамі, пакласці на бляху і выпечы ў духоўцы пры сярэдняй тэмпературы.

Мукі пшанічнай 3 шклянкі, масла або маргарыну 250 г, цукровага пяску 1 шклянку, пітной соды 1 чайную лыжку, разынак 150 г, яек 2 шт., малака 1/2 шклянкі.

ПЯЧОНКА СМАЖАНАЯ

У пячонкі выразаць жоўчыныя пратокі; плёнку неабходна падрэзаць нажом і выкінуць. Пячонку нарэзаць невялікімі кавалачкамі (3—4 кавалкі на порцыю), заліць малаком і пакінуць у ім хвілін на 25—30. Пасля гэтага кожны кавалак пасыпаць соллю, перцам, запаніраваць у пшанічнай муцы. На пательню з маслам пакласці кавалачкі пячонкі і абсмажыць да паўгатаўнасці. Затым кавалачкі пячонкі пакласці ў глыбокую пасуду, кожны рад перакладаючы абсмажанай рэпчатой дыбуляй. Давесці да гатаўнасці ў духоўцы.

ПУДЫНГ СУХАРНЫ

Сухары ванільныя 40 г, малако 80 г, 1 яйка, цукар 15 г, разынкі 15 г, масла сметанковае 5 г.

Ванільныя сухары нарэзаць кавалачкамі ў выглядзе кубікаў, пакласці ў пасуду, заліць гарачым малаком, змешаным з жаўткамі і цукрам, закрыць пасуду накрывкай і пакінуць на 15 хвілін для набракання. Разынкі перабраць і старанна прамыць. Бялкі збіць да ўтварэння густой пены.

У прыгатаваную сумесь пакласці разынкі, сухары, перамяшаць, пасля чаго ўліць збітыя бялкі і асярожна яшчэ раз перамяшаць. Падрыхтаваную масу выпечы ў змазаных маслам формачках. Пры падачы пудынг паліць салодкім соусам або кісялём.

Англійскі гумар

І КАБ ЁН ТОЛЬКІ ВЕДАЎ

Маці ўвайшла на кухню і ўбачыла, як яе сын забінтоўвае палец.

— Небарака, — сказала яна пшчотна, — што гэта ты зрабіў з пальцам?

— Я толькі што выцяў яго малатком, — адказаў хлопец.

Маці здзівілася.

— А чаму ж я не чула, калі ты плакаў?

— Я думаў, што цябе няма ў хаце, мама, — адказаў ён ветліва.

НЕ БЯДА

Бэсі — маленькая дзяўчынка. Ёй толькі пяць гадоў. Яна яшчэ не ходзіць у школу, і, вядома, яна яшчэ не ўмее ні чытаць, ні пісаць.

Але яе сястра Мэры — школьніца. Ёй ужо дзесяць гадоў.

Аднойчы Мэры бачыць, як яе маленькая сястра сядзіць за сталом з ручкаю ў руцэ і вялікім аркушам паперы перад сабою.

— Што ты робіш, Бэсі? — пытае яна.

— Я пішу пісьмо маёй сяброўцы Кіці, — адказвае Бэсі.

— Але як жа, ты ж не ўмееш пісаць, — здзівілася сястра.

— Не бяды, — гаворыць Бэсі, — Кіці ж не ўмее чытаць.

ЗАГАДЗЯ

Бацька, пасля таго як пабачыўся з настаўнікам свайго сына, вырашыў сур'ёзна пагаварыць з хлопцам.

— Ты ж ведаеш, што я абяцаў пада-рыць табе веласіпед, калі ты здасі экзамены, — сказаў ён. — Але я даведаўся сёння, што ты праваліўся. Што гэта ты рабіў усю чвэрць?

Хлопец зажурыўся.

— Вучыўся ездзіць на веласіпедзе, тата... — адказаў ён.

ДЗЕЙСНАЕ ВУЧЭННЕ

Маленькага Поля вучылі ніколі не выкідваць нічога, што яшчэ добрае і цэлае.

Аднойчы яго мама вельмі здзівілася, калі ўбачыла свайго хлопца са здохлым катом у руцэ.

— Паглядзі, мама, што я знайшоў на вуліцы. Зусім добры кот, а яго хтосьці выкінуў.

УРОК ГІСТОРЫІ

Аднойчы ў аднаго вучня запыталі, колькі войн вяла Іспанія ў пятнаццатым стагоддзі.

— Шэсць, — адразу адказаў хлопец.

— Пералічы іх, — сказаў настаўнік.

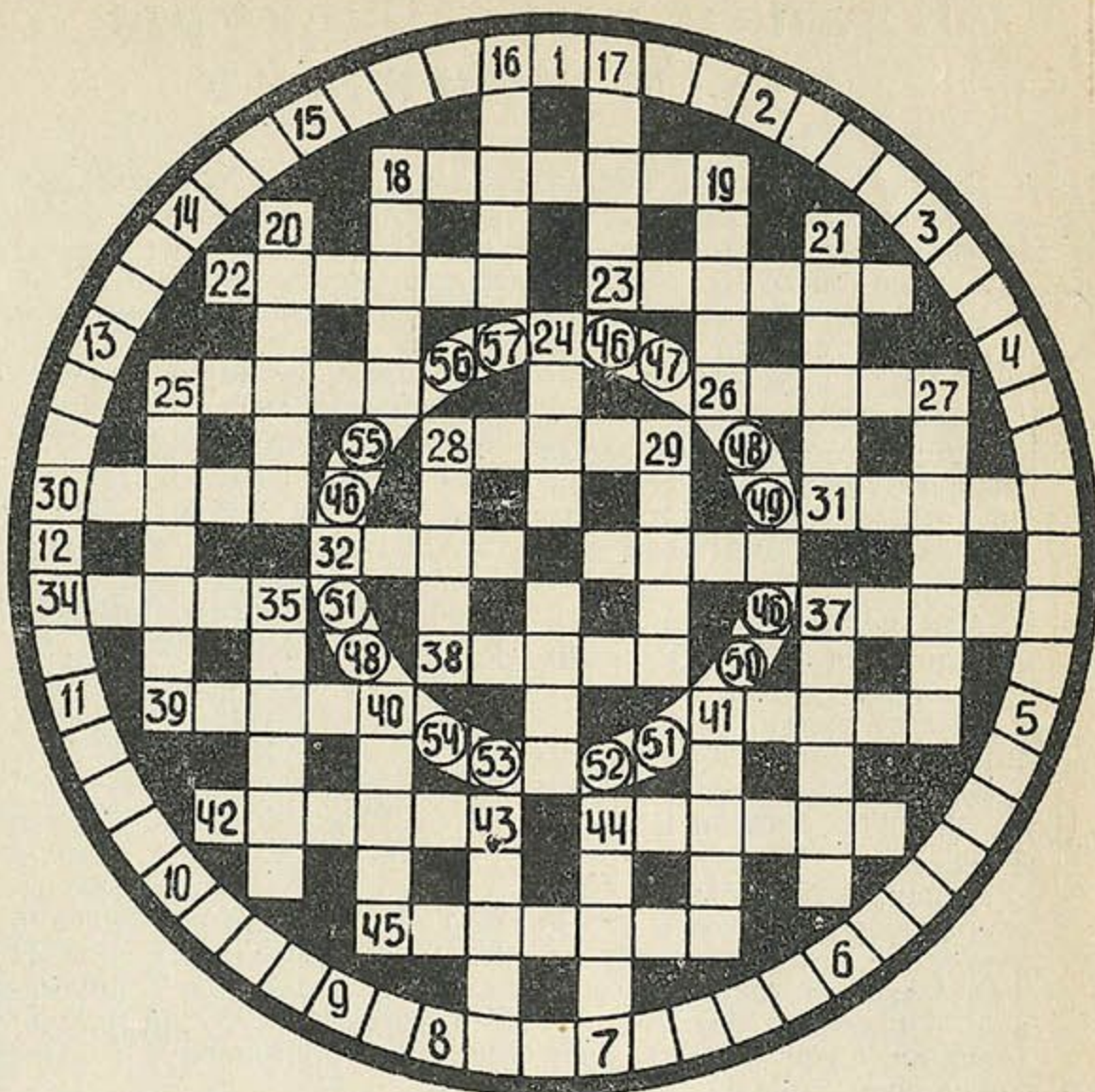
— 1, 2, 3, 4, 5, 6...

Пераклад Я. ДУБОВІКА.

АДКАЗЫ НА КРАСВОРД, ЗМЕШЧАНЫ ў № 2

Па гарызанталі: 3. Гапак. 4. Афарызм. 8. Раман. 12. Музыка. 13. Алігер. 14. Грыг. 15. Таланаў. 16. «Бура». 22. Наваі. 23. Хор. 24. «Казак». 27. Саната. 30. «Аманал». 31. Барабан. 32. Паланез. 33. Навела. 35. Класік. 36. Тэнar. 38. Чэх. 39. Залка. 43. «Хлеб». 44. Натацыя. 45. «Абай». 48. Гітара. 49. Маршак. 50. Стапа. 53. Асананс. 54. Герой.

Па вертыкалі: 1. Балада. 2. Сатыра. 5. Акын. 6. Якім. 7. Курыла. 8. Ралан. 9. Маналог. 10. «Нарач». 11. Неруда. 17. Анапест. 18. Базараў. 19. Захараў. 20. Анафара. 21. Талаш. 22. Набат. 25. Казка. 26. Сацін. 28. Бас. 29. Бах. 34. Рэмарка. 37. Элегія. 40. «Кабзар». 41. Тарас. 42. Рыфма. 46. Шарж. 47. Арыя. 51. Трахей. 52. Пралог.

Галаваломка

(чайнворд — красворд — крыптаграма)

Склала Яўгенія Родзькіна

ЧАЙНВОРД (вялікі круг):

1. Персанаж з рамана В. Лаціса «Да новага берага». 2. Арфаграфічны знак. 3. Твор Я. Маўра. 4. Ганчарны выраб. 5. Помнік легендарна-рэлігійнай літаратуры. 6. Французскі пісьменнік-рэаліст XIX стагоддзя. 7. Частка падэшвы. 8. Аповесць Я. Маўра. 9. Польскі паэт. 10. Імя героя першага апавядання М. Горкага. 11. Атмасферная з'ява. 12. Аб'ява. 13. Персанаж з рамана А. Дзюма «Тры мушкецёры». 14. Мабля. 15. Жаночае імя.

КРАСВОРД

Па вертыкалі: 16. Двухзначны лік. 17. Аўтамат, які выконвае складаныя аперацыі. 18. Настольная гульня. 19. Літоўская паэтэса. 20. Адзінка вымярэння зоркавых адлегласцей. 21. Вялікая шлюпка. 24. Апавяданне І. Тургенева. 25. Установа, якая ведае наглядам за друкам. 27. Пагадовы запіс падзей. 28. Від дрэва. 29. Металічнае вешка для пакрыцця верхняй часткі рухавіка. 35. Выканаўца ролей на сцэне. 36. Зямельны масіў. 37. Рыба. 40. Аптычнае шкло. 41. Змяя-акулярыца. 43. Агнястрэльная зброя. 44. Частка тэрыторыі СССР.

Па гарызанталі: 18. Двухколы аднаконы экіпаж. 22. Вядомы дзіцячы пісьменнік. 23. Прыстасаванне для спынення механізма. 25. Слясарная прылада. 26. Птушка. 28. Персанаж аповесці Я. Коласа «Дрыгва». 30. Плод пальмы. 31. Прылада для гульні ў валеібол. 32. Частка прычоскі. 33. Выдатны латышскі пісьменнік. 34. Пакроў цела. 37. Дваранская конніца турэцкіх султанаў. 38. Гатунак яблык. 39. Змазачнае масла. 41. Таленавіты беларускі паэт і пісьменнік. 42. Рускі паэт. 44. Хатняя жывёла. 45. Матэматычная дысцыпліна.

КРЫПТАГРАМА (малы круг)

Правільна разгадаўшы красворд галаваломкі, словы крыптаграмы, прыведзеныя ніжэй, і падставіўшы замест лікаў літары ў кружочкі крыптаграмы, вы прачытаеце ў малым крузе імя і прозвішча беларускага паэта, а таксама назву яго новай кнігі.

I. 49, 46, 52, 48, 50, 46 — агародняя ягада.

II. 56, 57, 50, 47 — хімічны элемент.

III. 54, 46, 53, 46, 50 — мангольскі чай.

IV. 51, 52, 46, 55, 46 — шырока вядомая п'еса савенкага драматурга Гусева.

Клапаціцца аб скуры зусім няцяжка

Як часта даводзіцца чуць: «Які прыгожы твар!» А хіба няпраўда, што адным з найбольш галоўных фактараў, які становіцца ўплывае на агульны выгляд твару, з'яўляецца прыемны колер—чыстая, свежая скура?

Калі паглядзець на малых дзяцей, то трэба сказаць, што амаль кожны з іх пачынае жыццё з прыгожай скурай.

Але не ў кожнага бывае аднолькавая скура. У адных мяккая, у другіх—цвёрдая; у адных—сухая, у другіх—тлустая; у некаторых—далікатная і лёгка пашкоджваецца, у другіх моцная і трывалая.

Аднак, якой бы ні была скура, кожную трэба даглядаць, каб захаваць яе свежай і чыстай. Першай умовай з'яўляецца чысціня як знешняй, так і ўнутранай. Закупорка дрэнна ўплывае на скуру, неабходна кожны дзень старанна ачышчаць яе.

Амаль такой жа неабходнасцю з'яўляецца мыццё твару або ачышчэнне яго якім-небудзь іншым шляхам. Тым, каму даводзіцца працаваць у пыле, неабходна мыць скуру яшчэ і трэці раз, у сярэдзіне дня, каб не дапусціць узнікнення прышчоў.

У такіх выпадках даволі мыцца звычайным мылам і мяккай вадой, але калі вада цвёрдая, талакно дапамагае лепш, чым мыла. Насыпце чайную лыжку талакна на далонь, змачыце яго цёплай вадой і старанна змажце гэтай сумессю твар.

Кавалак ваты або мяккай матэрыі, змочанай у гарачым малаце, вельмі добры сродак для ачышчэння занадта сухой, тонкай скуры.

Вядома, што многія ўжываюць тампоны з ваты, змочанай танным адэкалонам, каб прачысціць твар у час працы. Але, нягледзячы на тое, што гэты сродак хуткі і спадручны, ён выклікае непрыемнае пачуццё.

Калі ж адэкалон развесці вадой: дзве трэці часткі

вады на адну трэцюю адэкалону, то гэта ўжо будзе лепшы сродак. А калі яшчэ дадаць дробку борнай кіслаты (узбоўтваць сумесь трэба датуль, пакуль кіслата растворяецца), то такая сумесь з'явіцца найбольш эфектыўнай для тлустай скуры. Але гэта можна рабіць толькі адзін раз на дзень.

Амаль кожная дзяўчына пачынае з ранніх год ужываць крэмы і пасты пад пудру. Гэта шкодна, таму што скуры патрэбна свежае паветра. Яна «дышае» праз поры, а ўсякае змазванне скуры крэмамі прыводзіць да закупоркі пораў.

Калі вы жывеце і працуеце ў горадзе, то замест крэмаў можна рэкамендаваць іншы, больш практычны і зручны сродак, які дапамагае ахаваць скуру ад бруду без закупоркі пораў.

Як самому прыгатаваць такую касметычную сумесь пад пудру?

Зразумела, вы можаце купіць гатовую сумесь, але значна лепш прыгатаваць яе самому па наступнаму рэцэпту:

Растварыце невялікую чайную лыжку парашковай шывішчыны ў дэсертнай лыжцы гліцэрыны, пры гэтым размешвайце, пакуль не знікне парашок.

Памешваючы ўвесь час, паступова дадавайце 100—150 гр. ружовай вады (сумесь павінна быць даволі рэдкай, праўда, некаторыя ўжываюць больш густую).

І, нарэшце, дадайце дэсертную лыжку густой цынкавай мазі і размяшайце.

Намажце гэтай сумессю твар і дайце высахнуць. Зверху можна прыпудрыцца, але гэта не заўсёды абавязкова.

Сакрэт поспеху ў захаванні добрага стану скуры заключаецца ў тым, што трэба даць прыродзе рабіць тое, што яна сама лічыць патрэбным, і, улічваўчы ўмовы, у якіх мы жывем, крыху дапамагаць ёй самім.

Што модна ў гэтым сезоне

Мода гэтага вясенне-летняга сезона адметна натуральнасцю, прастатой і мяккасцю форм. Новым з'яўляецца пераход ад зніжанай лініі таліі з поясам на клубах да таліі на яе натуральным месцы, ад прамога сілуэта сукенкі да больш прыталенага. Па-ранейшаму застаецца кароткая даўжыня: да 42 см ад падлогі.

Моднымі з'яўляюцца сілуэты прамога паліто; паліто колакаладобнай формы тыпу «трапецый», расшыранае кнізу; паліто, прылягаючае ў таліі звужанае або злёгка расклёшанае ўнізе.

Уваходзячы ў моду вялікія каўняры. Лінія рукава ў паліто расшырана ўверсе і ўнізе з высокім манжэтам.

Что датычыць касцюмаў жаночых, то яны выконваюцца ў двух сілуэтах: касцюм строгай класічнай формы з прыталеным жакетам і вузкай спадніцай (прапануецца для ўсіх узростаў груп) і касцюм з прамым жакетам рознай даўжыні, пачынаючы ад кароткіх жакетаў фантазіянага тыпу (рэкамендуецца для моладзі) і канчаючы больш доўгім жакетам з вузкай спадніцай (для поўных і пажылых жанчын).

У сукенках прапануюцца два сілуэты. Першы — прамая, не адрозная па таліі сукенка з вузкай або крыху расшыранай спадніцай. Характэрна для яе свабодная, не зацягнутая талія. Другі — адрозная па таліі сукенка, з ліфам, прылягаючым або з невялікім напускам. Спадніца часцей расшыраная: колакалам або шырокімі складкамі.

Каўняры ў сукенках вя-

лікія. Зноў модны белыя каўняры для аздобы. Вячэрняя сукенка ажыўляецца драпіроўкай на ліфе або на спадніцы, падтрыманай шырокім поясам. Модны таксама сукенкі з кароткімі свабоднымі жакетамі, якія падкрэсліваюць маладосць. Яны могуць быць выхадныя, святочныя і службовыя. Модны спалучэнні двух колераў і процістаўленне тканін: карсаж і спадніца рознага колеру і розных тканін, спалучэнне гладкай і набіўной шчытнай шэрсці і шыфону.

Модны будучы сарафаны. Да іх можна адзець трыкажны светар або блузку. Мяняючы блузкі, жанчына заўсёды будзе выглядаць акуратна і прыгожа. З колераў модны будучы сіні, чорны, жоўты, зялёны, бэжавы, блакітны, чырвоны — наогул больш яркія, чым у папярэднім сезоне.

У мужчынскім адзенні таксама адбыліся змены. Пінжакі сталі шырэй у плячах; даўжыня — да сярэдзіны вялікага пальца выцягнутай рукі. Штаны для моладзі 22—24 см у нізках, для больш пажылых і для людзей з вялікім размерам абутку — да 27 см. Па-ранейшаму ў модзе камбінаваныя касцюмы — штаны і пінжак з розных расфарбовак тканін. Для адпачынку, спорту, турызму і заняткаў рэкамендуецца курткі. Але не раім з'яўляцца ў іх на вечарах, у тэатры, на бале. Паліто таксама з шырокім разваротам плячэй; даўжыня 4—6 см ніжэй каленяў.

Р. АМЕЛЬЧАНКАВА,
кансультант Дома мадэлей.

* * *

Мастакі-мадэльеры рэкамендуюць такія спалучэнні колераў у адзенні:

чорны — з белым, чырвоным, блакітным;

карычневый — з бэж, зялёным;

сіні — з чырвоным, шэрым, белым;

ружовы — з шэрым.

Несумяшчальнымі спалучэннямі лічацца:

сіні — з ліловым;

зялёны — з сінім;
зялёны — з чырвоным.

*

Дарагая сукенка ў плямах або з адарванымі гузікам траціць сваю каштоўнасць нават перад самым танным, але акуратным і чыстым касцюмам.

*

Сачыць за сваім туалетам трэба не толькі пры выхадзе з дома або пры чаканні знаёмых.

Адказны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, Г. Л. ДАЗОРЦАВА, Т. Т. ДЗМІТРЫЕВА, А. Н. ЗАХАРАВА, М. Ф. НІКІФАРАВА, М. М. ТУР, В. І. ФІЛІПАВА.

АТ 02789

Журнал «Работница и крестьянка» на беларусском языке.

Издание ЦК КП Белоруссии.

Падпісана да друку 30/IV-59 г.

Адрас рэдакцыі: Мінск, праспект імя Сталіна, 103.

Тэлефон 3-17-51.

Друкарня імя Сталіна. Мінск. Цана 1 руб. 80 к. Дадатак — выкрайка. Друк. арк. 3. Аўт. арк. 4. Тыраж 170 000 экз. Зак. 260.

Моды

Прыгожая маладзёжная сукенка з тафты і шыфону. Адрозная па таліі. Спадніца роўная, гладкая, прыстае да фігуры. Ліф з кароткім цэльнакроеным рукавом. Паверх вузкай спадніцы прышыта густасабраная туніка з шыфону. На спадніцы драпіроўка. Пояс шырокі, драпіраваны.

Аўтар А. І. Гадзіцкая.

Прыгожы летні насяцюм са светлага сукна. Спадніца роўная, з адной складкай ззаду. Жакет свабоднай формы, ля гарлавіны крыху адстае. Спераду па лініі вытачкі, ушыты клапаны, якія зашпільваюцца на гузік. Рукавы ўстаўныя.

Аўтар Н. Корань.

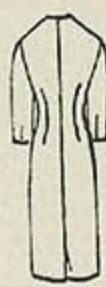
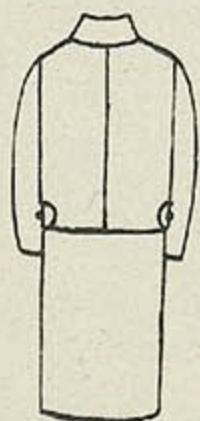
Сукенка жаночая з тафты. Адрозная па таліі да лініі перадняй вытачкі. Спадніца шасцішоўная. Рукавы ўстаўныя. Аздаблена сукенка падвойнай напронай ружай.

Аўтар А. І. Гадзіцкая.

Сукенка жаночая з крэп-маранену. Адрозная па таліі. Спадніца роўная, густасабраная. Ліф з кароткім цэльнакроеным рукавом. Крыльцы рукавоў закладзены мяккімі складкамі. Пояс шырокі, драпіраваны, з гладкага шоўку.

Аўтар Э. І. Скалабан.

Сукенка са штучнай шаўковай тканіны. Адрозная па таліі спереду, на спіны цэльнакроеная. Падойжныя канцы блузні ствараюць выгляд сукенкі-насяцюма. Аздаба — напронавы шалік, працягнуты бантам у пятлю на блузе. Рукавы ўстаўныя.

Аўтар Э. І. Скалабан.

На здымку зверху: фартух-халат для работніц прадпрыемстваў лёгкай прамысловасці.

Аўтар Р. М. Віткіна.

16813

